

PA-X SPOTLIGHT – ကြားကာလအသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများ

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာစီမံခန့်ခွဲမှု – ဆောင်ရွက်ရမည့်
တာဝန်များ၊ အချိန်ဇယားသတ်မှတ်ချက်များနှင့်
အရေးကိစ္စရပ်များအကြောင်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာမှုလမ်းညွှန်

Christine Bell နှင့် Robert Forster

၁၉၉၀ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်အတွင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး အဆင့်အသီးသီးသို့ ရောက်ရှိနေသော ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များအားလုံးကို စုစည်းထားသည့် ဒေတာဘေ့စ်ဖြစ်သော PA-X Peace Agreements (www.peaceagreements.org) မှ အချက်အလက်များဖြင့် ဤသုတေသနကိုပြုစုထားသည်။ ဒေတာဘေ့စ်ရှိ အချက်အလက်များအားလုံးကို ရှာဖွေမှုများပြုလုပ်နိုင်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များအား အရည်အသွေးစံပြုဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် အရေအတွက် စံပြုဆန်းစစ်ခြင်း နှစ်မျိုးစလုံးကို ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

ရေးသားပြုစုသူများ - Christine Bell နှင့် Robert Forster
 နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်း (PSRP)
 ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု အကယ်ဒမီ
 ဥပဒေသင်တန်းကျောင်း
 အိုးလ်ကောလိပ်
 အီဒင်ဘာ့ခ်တက္ကသိုလ်
 ဆောက်သ်ဘရစ်
 အီဒင်ဘာ့ခ်
 EH8 9YL

စာရေးသူများအကြောင်း - Christine Bellသည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်း၏ သုတေသနအကြီးအကဲနှင့် ဒါရိုက်တာဖြစ်ပြီး အီဒင်ဘာ့ခ်တက္ကသိုလ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပါမောက္ခ၊ Global Justice တွင် လက်ထောက်အကြီးအကဲအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိသည်။ Robert Forster သည် နော်ဝေနိုင်ငံ၊ Chr. Michelsen Institute မှ ပါရဂူတန်းကျောင်းသားဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်းတွင် ပါဝင်သူဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် ရေးသားပြုစုသူနှစ်ဦးသည် တန်းတူညီမျှ အားထုတ်ပါဝင်ပြုစုထားသည်။

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၄ (၀) ၁၃၁ ၆၅၁ ၄၅၆၆
 Fax နံပါတ် - +၄၄ (၀) ၁၃၁ ၆၅၀ ၂၀၀၅
 အီးမေးလ် - PoliticalSettlements@ed.ac.uk
www.politicalsettlements.org
 @PolSettlements

ကျေးဇူးတင်လွှာ - ဤသုတေသနကို UK Foreign၊ Commonwealth & Development Office (FCDO) မှ UK Aid ၏ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့မှုဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းရေး အထောက်အထားဆင်ဖြင့် Peace and Conflict Resolution Evidence Platform (PeaceRep) က ရေးသားပြုစုထားပြီး နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်း (PSRP) က ပံ့ပိုးကူညီထားပါသည်။ ဤပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတွင် ဖော်ပြ ထားသည့် သတင်းအချက်အလက်နှင့် သဘောထားများသည် ရေးသားပြုစုသူ၏အာဘော် ဖြစ်ပြီး FCDO ကို အလျဉ်းကိုယ်စားမပြုပါ။ ဤသုတေသနကိုအသုံးပြုပါက ရေးသား ပြုစုသူနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းရေး အထောက်အထားဆင်ဖြင့် (Peace and Conflict Resolution Evidence Platform) ကို ထည့်သွင်းဖော်ပြသင့်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းရေး အထောက်အထားဆင်ဖြင့် (Peace and Conflict Resolution Evidence Platform)သည် အိဒင်ဘာ့ဒ်တက္ကသိုလ်၊ International IDEA၊ Conciliation Resources ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခညှိနှိုင်းဖြေရှင်းရေးဆိုင်ရာ ဩစတြီးယားလေ့လာရေးစင်တာ၊ LSE IDEAS ၊ LSE Middle East Centre နှင့် စိန့်အန်ဒရူးတက္ကသိုလ်တို့ဖြင့် ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသောသုတေသနအသင်းအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ဤစာတမ်းအား မြန်မာဘာသာဖြင့် သာသာပြန်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီပေးသော International IDEA ကို ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ဘာသာပြန်မှုပိုင်ခွင့် - ဤစာတမ်းအား မြန်မာဘာသာသို့ ဘာသာပြန်ဆိုခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းကို International IDEA ၏ MyConstitution အစီအစဉ်မှ စီစဉ် ဆောင်ရွက်ပြီး ဖင်လန်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊ လူဇင်ဘာ့ဒ်အစိုးရ၊ နော်ဝေနိုင်ငံခြားရေး ဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရမှ ပံ့ပိုးကူညီသည်။ ဤစာတမ်းတွင်ပါရှိသော ဘာသာပြန်အကြောင်းအရာများသည် MyConstitution အစီအစဉ်နှင့်သာ သက်ဆိုင်ပြီး International IDEA၊ ၎င်း၏ ဘုတ်အဖွဲ့နှင့် ကောင်စီဝင်အဖွဲ့များ၏အမြင်ကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါ။

မျက်နှာပိုးပုံများ - ပုံများအားလုံး မူပိုင်ခွင့်တင်ပြီးဖြစ်သည်။
 © ၂၀၂၁ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ
 © ၂၀၂၂ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်၊ မြန်မာဘာသာ

မာတိကာ

၁။ နိဒါန်း - အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှု	၇
၂။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက် - အသွင်ကူးပြောင်းရေးကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း	၁၁
၃။ အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများနှင့် အတည်ပြုချမှတ်ထားသည့် ဥပဒေမူဘောင်များအကြား ချိတ်ဆက်မှု	၁၄
၄။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း - ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းရမည့် အဓိကအချက်များ	၁၈
၅။ ညှိနှိုင်းချက်အပေးအယူများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း - အသွင် ကူးပြောင်းခြင်းကို ပေါင်းကူးတံတားအဖြစ် အသုံးချခြင်း	၃၃
၆။ ပြဿနာကြုံတွေ့ရနိုင်သည့် အဓိကနယ်ပယ်များ	၄၄
နိဂုံး - အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို အဆုံးသတ်ရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် အခက်အခဲများ	၅၅

PA-X Spotlight စာစဉ်

အောက်ပါအချက်အလက်များသည် PSRP မှ သုတေသနပြု နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသော အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရအကြောင်းနှင့် ၎င်းအကူးအပြောင်းနှင့်ဆက်စပ်နေသော လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာအကြောင်းကိုစုစည်းကာ 'လမ်းညွှန်အကျဉ်း' တစ်ခုအဖြစ်တင်ဆက်ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဤလမ်းညွှန်အကျဉ်းတွင် ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် လူမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာကြုံတွေ့နေရသည့်အခြေအနေမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့လျှောက်လှမ်းရာတွင် အသွင်အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းသဘောတူထားသည့် အစီအမံများအား ယန္တရားအဖြစ် အသုံးချစီမံခန့်ခွဲခြင်းအကြောင်း ဖော်ပြပါဝင်သည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ 'အသွင်ကူးပြောင်းရေးစီမံခန့်ခွဲမှု' တွင်ပါဝင်သည့်အခြေခံလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ကြုံတွေ့ရတတ်သော ဝိရောဓိပြဿနာအချို့ကို ဖော်ပြရန်ဖြစ်သည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကို PSRP ၏ ပိုမိုကျယ်ပြန့်နက်နဲသော သုတေသနများမှ ကောက်နုတ်ပြုစုထားပြီး ကိုးကားချက်များကို လမ်းညွှန်စာအုပ်၏အဆုံးတွင်ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အဓိကမေးခွန်းသုံးရပ်ကို ဖြေရှင်းထားသည် (အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် အစီအစဉ်အတိုင်းမဟုတ်ပါ) -

- ၁။ ညှိနှိုင်းသဘောတူညီထားသည့် အကူးအပြောင်းများတွင် ပြင်းထန်သော အကြမ်းဖက်မှုများ မရှိစေရန်၊ အားလုံးအကျုံးဝင်ပါဝင်သည့် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်နှင့် ရေရှည်တည်ငြိမ်မှုကို စတင်တည်ဆောက်ရန် လုပ်ဆောင်လိုပါက မည်သည့်အချက်များသည် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်ပြီး မည်သည့်အချိန်ကာလ၊ မည်သည့်အခြေအနေတွင် ဆောင်ရွက်ရမည်နည်း။
- ၂။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအကူးအပြောင်းနှင့် စစ်ပွဲမှ ငြိမ်းချမ်းရေးသို့ အကူးအပြောင်းများ၏ အောင်မြင်မှု သို့မဟုတ် ကျရှုံးမှုကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့် အဓိကကျသော အန္တရာယ်

ဖြစ်နိုင်ချေများ၊ ညှိနှိုင်းချက်အပေးအယူများ၊ အကြောင်းအချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သက်သေအထောက်အထားများက ဘာဖော်ပြနေသနည်း။

၃။ အောက်ပါအချက်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မေးခွန်းနံပါတ် ၂ ကို မည်သို့ပုံဖော်နိုင်သနည်း။ -

- ▶ စစ်ရေး/လုံခြုံရေးကဏ္ဍ
- ▶ အာဏာရအဖွဲ့အစည်းနှင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့အစည်းများ
- ▶ အစိုးရမဟုတ်သော ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ (လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ၊ ဘုရားကျောင်းများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်း အပါအဝင်)။
- ▶ ရွေးကောက်ပွဲများ
- ▶ နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ (နှစ်နိုင်ငံသီးသန့်၊ နိုင်ငံအများ၊ ဒေသတွင်း နိုင်ငံများ)

၁။ နိဒါန်း - အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှု

ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် အစိုးရအပြောင်းအလဲဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို စီမံခန့်ခွဲရာတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံများကို ‘ပေါင်းကူး တံတား’အဖြစ်အသုံးပြုကာ ပဋိပက္ခတွင်းမှ ပဋိပက္ခအပြီး လူမှုအဖွဲ့အစည်းအဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းရန်အတွက် ဆောင်ရွက်လေ့ရှိပါသည်။ ကြားကာလ စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အစီအမံများကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အသုံးပြုပါက ထိုသို့အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ဖွင့်ဆိုသည် -

(ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ချိုးဖောက်မှုရှိသော အရေးပြဿနာဖြစ်ပွားပြီးပါက ပေါ်ပေါက်လာလေ့ရှိသည့်) နိုင်ငံရေးမငြိမ်သက်မှု သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အခြေအနေတွင် ကြားကာလအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်၊ ရံဖန်ရံခါတွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာပိုင်က အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော သို့မဟုတ် ပြန်လည်မွမ်းမံထားသော အင်စတီကျူးရှင်းများကို အသုံးပြု၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြန်လည်တည်ငြိမ်ငြိမ်းချမ်းစေရန် ရည်ရွယ်ကာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုဖော်ဆောင်ရန်နှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လူထုကပေးအပ်ထားသည့် အခွင့်အာဏာကို အသုံးပြုခြင်း။¹

ဤသို့သော အစီအမံများ ပေါ်ထွက်လာလေ့ရှိသည့် အခြေအနေလေးရပ်ကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားပါသည် -

- ▶ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု၊ နိုင်ငံရေးအုံကြွမှု၊ အာဏာဆက်ခံမှုဆိုင်ရာ အရေးပြဿနာ၊ အာဏာသိမ်းမှုနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများ အနည်းနှင့်အများ ပါရှိနိုင်သည့် လွှတ်တော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အကြား သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အတွင်း နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမရသည့် ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အရေးပြဿနာများ၊

- ▶ အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများအကြား အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခြင်း၊
- ▶ အာဖဂန်နစ္စတန် (၂၀၀၁) သို့မဟုတ် အီရတ် (၂၀၀၃) သို့မဟုတ် အရှေ့တီမော (၂၀၀၆) ဖြစ်ရပ်များကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာက အင်အားသုံးဖြေရှင်းကာ ယာယီနိုင်ငံတကာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် အဆုံးသတ်ခြင်း၊
- ▶ အထက်ပါဖော်ပြချက်များ ရှုပ်ထွေးစွာ အတူတကွပေါင်းစပ်ဖြစ်ပွားနေခြင်း၊

ဤအခြေအနေများသည် ပေါ်ထွက်လာသည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရ၏ အသွင်သဏ္ဍာန်အပေါ် လွှမ်းမိုးသက်ရောက်မှုရှိပြီး နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကူးအပြောင်းကို ဖြစ်ပေါ်နိုင်စေသည်။ အမျိုးအစားမတူညီသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုများအပေါ် အခြေခံ၍ မတူညီသော ဖြစ်ရပ်လမ်းစဉ်အများအပြားကို တွေ့ရှိဖော်ထုတ်ထားသည်။^၂ -

- ▶ ယခင်အာဏာရပါတီမှ အုပ်ချုပ်သူများပါဝင်သည့် အိမ်စောင့်အစိုးရ ဖွဲ့စည်းကာ အာဏာရအဖွဲ့အစည်းက ဦးဆောင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စီမံခန့်ခွဲခြင်းဖြစ်သည်။ သာဓကဖြစ်ရပ်များမှာ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် သမ္မတ ဟိုစီနီမူဘာရက်ကို လူထုဆန္ဒပြမှုများဖြင့် ဆန့်ကျင်ပြီးနောက်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အီဂျစ်နိုင်ငံမှ အကူးအပြောင်း နှင့် ဆူဒန်နိုင်ငံတွင် မတည်ငြိမ်သောအခြေအနေကို လွန်မြောက်၍ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာသော ကနဦးအကူးအပြောင်းတို့ ဖြစ်သည်။
- ▶ သဘောတူညီ၍ဖြစ်စေ၊ အင်အားသုံးခြိမ်းခြောက်၍ဖြစ်စေ အုပ်ချုပ်သူများက အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် နှင့်/သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်တွင် အတိုက်အခံ နိုင်ငံရေးပါတီများ သို့မဟုတ် ပုန်ကန်သူအဖွဲ့များနှင့် အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရန် လက်ခံပြီးနောက် ကြားကာလ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသည့် အစိုးရတစ်ရပ်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ သာဓကဖြစ်ရပ်များမှာ ၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလတွင် ယီမင်နိုင်ငံ၌ GCC အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးယန္တရားကို သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အကူးအပြောင်း နှင့် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဇင်ဘာတွေ့ဖြစ်ရပ်တို့ ဖြစ်သည်။

- ▶ ယခင်အာဏာရအစိုးရကို အင်အားသုံး၍ သို့မဟုတ် အာဏာသိမ်း၍ ဖြုတ်ချပြီး နောက် ယာယီတော်လှန်ရေးအစိုးရတစ်ရပ်ပေါ်ပေါက်လာသည်။ သာဓကဖြစ်ရပ်မှာ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် လစ်ဗျား အသွင်ကူးပြောင်းရေးကောင်စီက မူအမ်မာကဒါဖီ၏ အစိုးရကို ဖြုတ်ချပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အကူးအပြောင်းဖြစ်သည်။
- ▶ သဘောတူညီချက်မရှိသော အခြေအနေ၌ပင် ပြင်ပမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများက အင်အားသုံး၍ဖြေရှင်းပြီးနောက် နိုင်ငံတကာကစီမံခန့်ခွဲသည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရတစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းနိုင်သည်။ သာဓကဖြစ်ရပ်မှာ ၂၀၀၃ ခုနှစ်၊ အီရတ်နိုင်ငံမှ ယာယီညွန့်ပေါင်းအာဏာပိုင် (Coalition Provisional Authority) ဖြစ်သည်။
- ▶ ‘ဖက်ဒရယ်ယူနစ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အချုပ်အခြာအာဏာထူထောင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးခြင်း’ ကြောင့် ခွဲထွက်ရေးမှုကိုကိုင်စွဲထားသည့် ကြားကာလအစိုးရများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင် သည်။ သာဓကဖြစ်ရပ်များမှာ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ တောင်ပိုင်းယီမင်နိုင်ငံမှ တောင်ပိုင်း အသွင်ကူးပြောင်းရေးကောင်စီ ဖြစ်ရပ်နှင့် ၁၉၉၁ ခုနှစ်၊ ဆိုမာလီလန်နိုင်ငံဖြစ်ရပ်တို့ ဖြစ်သည်။ ယူဂိုစလားဗီးယားနိုင်ငံတွင်ကဲ့သို့ ထိုစဉ်က နိုင်ငံအဖြစ် အသိအမှတ်ပြု နိုင်ခဲ့သော်လည်း ထိုသို့သောဖြစ်ရပ်အများစုမှာမူ အချိန်ကာလ ကြာမြင့်သည်ထိ ဖြေ ရှင်း၍မရ ဖြစ်တတ်သည်။

ဤအစိုးရများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် နိုင်ငံတကာက ကုလသမဂ္ဂ၏ ‘ကောင်းကျိုးဆောင်ရုံးများ’ သို့မဟုတ် ဒေသတွင်းအဖွဲ့အစည်းများ (AU ၊ GCC ၊ SADC စသည့်) သို့မဟုတ် ‘အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဆက်သွယ်ရေးအဖွဲ့များ’ ကဲ့သို့သော လမ်းကြောင်း များမှတစ်ဆင့် အကူအညီပေးလေ့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ကြားဝင်ကူညီမှု အတိုင်းအတာမှာမူ ပဋိပက္ခ၏ ပြင်းထန်မှုအတိုင်းအတာနှင့် ပြင်ပမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသည့် အစိုးရများ၏ နိုင်ငံရေးရည်မှန်းချက်များအပေါ် (ဤနိုင်ငံရေး ရည်မှန်းချက်များသည်လည်း အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်နေနိုင်သည်) မူတည်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဆိုမာလီလန်အစိုးရကို နိုင်ငံတကာ က ယခုထိတိုင် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားခြင်း မရှိသေးပေ။^၃

ဇယား ၁ - နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အရေးပြဿနာများ၊ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ၏ အင်အားသုံးဖြေရှင်းခြင်းပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရ၏ အသွင်သဏ္ဍာန်

	အာဏာရ အဖွဲ့အစည်းက ဦးဆောင်သည့် အိမ်စောင့် အစိုးရ	အာဏာခွဲဝေ ကျင့်သုံးသည့် အစိုးရ	တော်လှန်ရေး အစိုးရ	အသွင် ကူးပြောင်းရေး အစိုးရများအဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာ သည့် ဖက်ဒရယ် ယူနစ်များ	နိုင်ငံတကာ၏ စီမံခန့်ခွဲမှု
နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အရေး ပြဿနာများ	X	X	X		
အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ		X	X	X	X
နိုင်ငံတကာ၏ အင်အားသုံး ဖြေရှင်းခြင်း					X

၂။ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက် - အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအကူးအပြောင်းများအတွက် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အတိုက်အခံပြုနေကြသည့် အဖွဲ့အစည်းများအကြား စဉ်ဆက်မပြတ် ညှိနှိုင်းပေးယူနိုင်စေရန်အလို့ငှာ လမ်းကြောင်းတစ်ရပ် ဖော်ဆောင်ပေးရန်ဖြစ်ပြီး ဤသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းက ပါဝင်ကူညီဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။

ပဋိပက္ခ၊ အာဏာရှင်စနစ် သို့မဟုတ် လူမှုဆိုင်ရာ အရေးပြဿနာမှ ပိုမိုတည်ငြိမ်ပြီး ဒီမိုကရေစီနည်းကျသည့် လူမှုအသိုက်အဝန်းသို့ ကူးပြောင်းရာတွင် ကြုံတွေ့ရမည့် စနစ်နှင့် စပ်လျဉ်းသော အရေးပြဿနာများစွာကို ကျော်လွန်ဖြေရှင်းနိုင်မည့် ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းအပေါ်မူတည်၍ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများအပေါ် လက်ခံသဘောတူကြသည်။ ကြုံတွေ့ရမည့် ထိုအရေးပြဿနာများတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်သည် -

- ▶ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အာမခံချက်မရှိခြင်း
- ▶ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် စေ့စပ်စနစ်ကျသော ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံမရှိခြင်း
- ▶ ရှိနှင့်ပြီးဖြစ်သည့် ဥပဒေရေးရာနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်များ တရားဝင်မှုမရှိခြင်း
- ▶ နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်များမရရှိမီ တိုင်းပြည်နှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏သဘောသဘာဝကို ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ပေးနိုင်သော ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ချက်

သို့ရာတွင် ကနဦး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများမှသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရတစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ နိုင်ငံတော်အဆင့် စကားဝိုင်းဆွေးနွေးပွဲ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကဲ့သို့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းအထိ လုပ်ငန်း

အဆင့်အသီးသီးတွင် ဖြေရှင်းရမည့် ပြဿနာများရှိသည် -

- ▶ အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရကို မည်သည့်အင်္ဂါရပ်များဖြင့် မည်သို့ဖွဲ့စည်းမည်နည်း။
- ▶ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများတွင် မည်သည့်ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများနှင့် အဖွဲ့များကို ထည့်သွင်းမည်၊ ချန်လှပ်မည်နည်း။
- ▶ ရွေးကောက်ပွဲများကို မည်သည့်အချိန်တွင် ကျင်းပသင့်သနည်း။
- ▶ အဓိကကျသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ လက်တွဲမဖြုတ်သွားစေရန် ထိန်းကျောင်းလျက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ကျယ်ပြန့်စွာအားလုံး အကျိုးဝင်ပါဝင်နိုင်စေရန်အလို့ငှာ မည်သို့လမ်းစဉ်ဖော် ဆောင်ရွက်မည်နည်း။
- ▶ ဒေသခံများ၏ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုနှင့် နိုင်ငံတကာ၏ကြားဝင်ကူညီမှုနှင့် အထောက်အပံ့တို့ ဟန်ချက်ညီစေရန် မည်သို့ထိန်းကျောင်းဆောင်ရွက်မည်နည်း။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံများကိုယ်၌ပင် ရံဖန်ရံခါတွင်ဤပြဿနာများကို ပေါ်ပေါက်စေတတ်သည်။ ထိုသို့သောအစီအမံများ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် မပျက်မကွက် ထည့်သွင်းရမည့် အဖွဲ့အစည်းများကို ၎င်းတို့၏ အင်္ဂါရပ်တစ်စုံတစ်ရာကြောင့် (ဥပမာ အပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်လိုစိတ်မရှိခြင်း သို့မဟုတ် အလွန်အကြမ်းဖက်လေ့ရှိခြင်း) ချန်လှပ်မိခြင်း သို့မဟုတ် အစားထိုးဖယ်ရှားရမည့် အာဏာပိုင်များကို အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစီအမံတွင် ထည့်သွင်းထားမိခြင်းတို့ တစ်ခါတရံ၌ ဖြစ်ပွားနိုင်သည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံများ ရေးဆွဲချမှတ်ရာတွင် ဤပြဿနာများကို ရှောင်လွှဲဖြေရှင်းနိုင်ရန် ကြံဆဆောင်ရွက်ထားသည့်တိုင် အနာဂတ်ပြဿနာများအားလုံးကို ကြိုတင်မှန်းဆ၍ ဖြေရှင်းရန်မှာ မဖြစ်နိုင်ပေ။ Forster နှင့် Salmon တို့၏ **PSRP** သုတေသနတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများကို ပုံဖော်ချမှတ်ရာတွင် ‘ကောင်းမွန်စေ့စပ်စေရန်’ ထက် နိုင်ငံရေးအာဏာမျှခြေများအပေါ် မူတည်၍ ဆောင်ရွက်ကြမည်သာ ဖြစ်သည်။⁴

သုတေသနပြုလုပ်ရာမှ တွေ့ရှိခဲ့သည့် အပျက်သဘောအနည်းငယ်ဆောင်သော နိဂုံးချုပ်သုံးသပ်ချက်မှာ ဖြစ်ရပ်အများစုတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများသည် ဤပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန်မတတ်သာဘဲ ထိုသို့မဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းကြောင့်ပင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများအနေဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ တရားဝင်မှုကို လွယ်လင့်တကူပယ်ဖျက်နိုင်သည် သို့မဟုတ် အစီအမံများ၏ စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များမှ ၎င်းတို့အနေဖြင့် စွန့်ခွာခြင်းအတွက် အကြောင်းပြချက်ပေးနိုင်သည်။ အပြုသဘောဆောင်၍ သုံးသပ်ရပါက ထိုသို့သော အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများကို ထောက်ပံ့ကူညီလိုပါက ‘ပြောင်းလဲပြင်ဆင်နိုင်သောစီမံခန့်ခွဲမှု’ ကို လိုအပ်ကြောင်း သဘောပေါက်နားလည်၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် တင်းကျပ်စွာသတ်မှတ်ချမှတ်ထားသည့် လုပ်ငန်းနည်းဟန်များနှင့် အချိန်သတ်မှတ်ချက်များသည် ကြာမြင့်လာသည်နှင့်အမျှ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်လာနိုင်ကြောင်း သဘောပေါက်နားလည်ရန် လိုအပ်သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအမံများတွင် ‘ပြောင်းလဲပြင်ဆင်နိုင်သော စီမံခန့်ခွဲမှု’၊ စဉ်ဆက်မပြတ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုနှင့် ပြန်လည်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုတို့ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်သည်ဟု ရှုမြင်လက်ခံ၍ ချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်ပါက အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းနည်းဟန်ကို ပုံဖော်ချမှတ်စဉ်ကပင် ဤချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်နည်းကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန်အတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်နိုင်သည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံဖော်ချမှတ်ရာတွင် အဘက်ဘက်စေ့စပ်မှုရှိကာ ရည်မှန်းချက်ကြီးမားစွာဖြင့် ချမှတ်သည့်တိုင် ပဋိပက္ခလွန်မြောက်ရေး အရှိန်အဟုန်ကို ရှေ့သို့ဆက်လက်ထိန်းကျောင်းနိုင်ရန်အလို့ငှာ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ အဆင့်အသီးသီးတွင် အနိမ့်ဆုံးအနေအထား၌ ချမှတ်ပေးထားရန် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အင်စတီကျူးရှင်းများကို လုပ်ငန်းစဉ်ပုံဖော်ချမှတ်သူများအနေဖြင့် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါက အသုံးတည့်နိုင်သည်။

၃။ အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများနှင့် အတည်ပြုချမှတ်ထားသည့် ဥပဒေမူဘောင်များအကြား ချိတ်ဆက်မှု

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ကာလသတ်မှတ်ချက်များ ကိုချမှတ်ပေးသည့် ဥပဒေရေးရာ စာချုပ်စာတမ်းများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလိုက်နာမှု ဘောင်အတွင်း အဆင့်အမျိုးမျိုး ခွဲခြားသတ်မှတ်နိုင်ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ စီမံ အုပ်ချုပ်မှု ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်စေရန်အတွက် ‘အနည်း ငယ်ပြင်ဆင်မှု’ အချို့မှအပ အတည်ပြုထားသည့် ရှိနှင့်ပြီးပြဋ္ဌာန်းချက်များကို လိုက်နာ ဆောင်ရွက်ခြင်းမှသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပယ်ဖျက်၍ လုံးလုံးလျားလျား အသစ် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်းအထိ အမျိုးမျိုးကွဲပြားကြသည်။^၆ ဤရွေးချယ်စရာများကို လမ်းကြောင်း လေးရပ်ဖြင့် ခွဲခြားဖော်ပြနိုင်သည်။ ဇယား ၂ တွင် ကွဲပြားချက်အမျိုးမျိုးကို ဖော်ပြထားပြီး ဆက်စပ်ပေါ်ပေါက်လာလေ့ရှိသည့် အကူးအပြောင်းများကိုလည်း ဥပမာအဖြစ်ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၂ - အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ဥပဒေရေးရာ ရွေးချယ်စရာများ^၆

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လိုက်နာကျင့်သုံးမှု	အသွင်ကူးပြောင်းမှု အမျိုးအစား	ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	ဥပမာများ
ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ မူဘောင်အတွင်း မှ ဆောင်ရွက်ခြင်း	မငြိမ်သက်မှုကို တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ဆောင်ရွက် ရန် တစ်ဖွဲ့တည်းမှ တစ်ဖက်သတ် ကမ်းလှမ်းခြင်း	အကြမ်းဖက်မှုပါဝင်သည့်မငြိမ်သက်မှုကို တုံ့ပြန် သည့်အနေဖြင့် အာဏာရအစိုးရက အသွင်ကူး ပြောင်းရေးပုံစံတစ်ရပ်ကို ကမ်းလှမ်းခြင်းဖြစ်သည် - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲ ရေးအတွက် ‘တစ်ဖွဲ့တည်းမှ တစ်ဖက်သတ်အစ ပြု’ ဆောင်ရွက်ရန်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဆွေးနွေး တိုင်ပင်မှုများ၊ ဆွေးနွေးရေးစကားပိုင်းများ၊ စုံစမ်း မေးမြန်းခြင်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။	ဘာရိန်း ၂၀၀၀ ^၇
	နိုင်ငံတော်အဆင့်မဟုတ် သည့် ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူး ပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ကို ညှိနှိုင်းသဘောတူ ချမှတ်ခြင်း	ရှိနှင့်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မွမ်းမံပြင်ဆင် ရန်မလိုအပ်ဘဲ နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေက သတ်မှတ်ခွင့်ပြုထားသည့် ဘောင် အတွင်း၌သဘောတူညီချက်တစ်ရပ်ကို ကရုတစိုက် စေ့စပ်စွာ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။	ဖိလစ်ပိုင် ၂၀၀၄

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လိုက်နာကျင့်သုံးမှု	အသွင်ကူးပြောင်းမှု အမျိုးအစား	ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	ဥပမာများ
<p>ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အတွင်းမှ ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း</p>	<p>ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ညှိနှိုင်းသဘောတူချမှတ်ခြင်း</p>	<p>ညှိနှိုင်းသဘောတူချမှတ်ထားသည့် ငြိမ်းချမ်းရေး/ အသွင်ကူးပြောင်းရေးသဘောတူညီချက်ပါ သတ်မှတ်ဖော်ပြချက်များကို ပြည့်မီနိုင်ရန်အတွက် ချမှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်စနစ်တကျ ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဆက်လက်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး/ အသစ်ရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆောင်ရွက်ရန်ရည်ရွယ်ချက်ထားလေ့ရှိသည်။</p>	<p>တောင်အာဖရိက ၁၉၉၃၊ ဇင်ဘာဘွေ ၂၀၀၈</p>
	<p>နိုင်ငံတော်အဆင့် မဟုတ်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ညှိနှိုင်းသဘောတူ ချမှတ်ခြင်း</p>	<p>ညှိနှိုင်းသဘောတူ ချမှတ်ထားသည့် သဘောတူညီချက်ပါ သတ်မှတ်ဖော်ပြချက်များကို ပြည့်မီနိုင်ရန်အတွက် ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်စနစ်တကျ ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်အဆင့်မဟုတ်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်မှုကို ပေါ်ပေါက်လာစေသည်။</p>	<p>ပါပူဝါနယူးဂီနီ ၁၉၉၄/၉၈၊ မြောက်ပိုင်း အိုင်ယာလန် ၁၉၉၈^၁</p>
<p>ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်နှင့် ကိုက်ညီလိုက်နာမှု ရှိမရှိ မကွဲပြားသော အခြားဥပဒေရေးရာ ယန္တရားများ (အခြေအနေအလိုက်)</p>	<p>ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ညှိနှိုင်းသဘောတူချမှတ်ခြင်း</p>	<p>အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အမိန့်စာများ၊ ဥပဒေကြမ်းပုံများ သို့မဟုတ် အခြားဥပဒေရေးရာ ယန္တရားများကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ဥပဒေအရတရားဝင်ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းမရှိသော်လည်း လက်ရှိချမှတ် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်ကို (သွယ်ဝိုက်၍</p>	<p>အနီဂိုလာ ၁၉၉၄/၉၈၊ ကိုမိုရစ် ၂၀၀၁၊ ဂါဘွန် ၁၉၉၄၊ ဟွန်ဒူရာစ် ၂၀၀၉၊ လက်ဘနွန် ၂၀၀၈၊</p>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လိုက်နာကျင့်သုံးမှု	အသွင်ကူးပြောင်းမှု အမျိုးအစား	ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	ဥပမာများ
		<p>ဖြစ်စေ အတိအလင်းဖြစ်စေ) တရားဝင်လိုက်နာ ကျင့်သုံးဆဲပင်ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် အသွင် ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား တစ်ပါတည်း တရားဝင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံရန် သို့မဟုတ် အသစ် ရေးဆွဲအစားထိုးရန် ရည်ရွယ်ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။</p>	<p>ယီမင် ၂၀၁၁^၁</p>
<p>ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆိုင်ရာ သဘောတူညီ ချက်ကြောင့် နောက် ဆက်တွဲ ပေါ်ပေါက်လာ သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ကျော်လွန် ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း - ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထား သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဘောင်ပြင်ပ၌ ဖြစ်သော်လည်း အဆိုပါ ဘောင်အတိုင်း တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းဆက်လက် ကျင့်သုံးခြင်း</p>	<p>နိုင်ငံတော်အဆင့် မဟုတ်သည့် ငြိမ်းချမ်း ရေး သို့မဟုတ် အသွင် ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်း စဉ်ကိုညှိနှိုင်းသဘောတူ ချမှတ်ခြင်း</p>	<p>ညှိနှိုင်းသဘောတူချမှတ်ထားသည့် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင်(အများအားဖြင့် အာဏာ ခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်း သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ပွဲများ ကို အစောတလျင်ကျင်းပခြင်းတို့ အပါအဝင်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုကျော်လွန်ပြင်ဆင်မွမ်း မံ၍ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရန်ပါဝင်ပြီး ဤအချက် ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ယာယီပြင်ဆင် ချက်အဖြစ်သတ်မှတ်ကာ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း ‘ပြီးဆုံး’ ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အပြည့် အဝ ပြန်လည်ကျင့်သုံးခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် အစားထိုးပြဋ္ဌာန်းခြင်း မပြုနိုင်မီထိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အချို့သော အစိတ်အပိုင်းများကို ယခင်အတိုင်း ဆက်လက် ကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်သည်။</p>	<p>အယ်လ်ဂျီးရီးယား ၁၉၉၄ လစ်ဘီးရီးယား ၁၉၉၀/၉၅ လစ်ဘီးရီးယား ၂၀၀၃ မာလီ ၂၀၁၂ ဂီနီ ၂၀၁၀၊ ဆီရာလီယွန် ၁၉၉၉၊ တိုဂို ၂၀၀၆</p>
<p>ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကို ကျော်လွန်၍ အစားထိုးပြဋ္ဌာန်းခြင်း - ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထား သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဘောင်ပြင်ပ၌ရှိပြီး</p>	<p>ငြိမ်းချမ်းရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ညှိနှိုင်း သဘောတူ ချမှတ်ခြင်း</p>	<p>ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်ကို အသုံးပြု၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အသစ်ကို ရေးဆွဲချ မှတ်ပြီး၍ လက်ရှိချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးဆိုင် ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား စွန့်ပယ်ခြင်းဖြစ် သည်။</p>	<p>အာဖဂန်နစ္စတန် ၁၉၉၂/၉၃၊ အာဖဂန်နစ္စတန် ၂၀၀၁၊ ဘော့စ်နီး ယား ၁၉၉၂/၉၄၊ ဘူရီဒီ ၂၀၀၀/၀၃၊</p>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ လိုက်နာကျင့်သုံးမှု	အသွင်ကူးပြောင်းမှု အမျိုးအစား	ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	ဥပမာများ
ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကို အစားထိုးခြင်း			ကမ္ဘောဒီးယား ၁၉၉၀၊ ကွန်ဂို ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ ၂၀၀၂/၀၄၊ အီသီယိုးပီးယား ၁၉၉၁၊ အီရတ် ၂၀၀၃/၀၄၊ လစ်ဗျား ၂၀၁၁၊ မာဒတ်စကာ ၂၀၀၉၊ ရာဝမ်ဒါ ၁၉၉၂/၉၃၊ ဆိုမာ လီးယား ၂၀၀၀/ ၀၄/၁၂၊ တောင်ဆူဒန် ၂၀၁၄/၁၅

၄။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း - ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည့် အဓိကအချက်များ

၄.၁။ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်း

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံများတွင် ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးခြင်းကို မည်သူက ဆောင်ရွက်သင့်သနည်း။ ဒေသခံခေါင်းဆောင်များ၊ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းတို့အကြား ဟန်ချက်ညီသော အခြေအနေဟူသည်မှာ အဘယ်နည်း။

၄.၁.၁။ ရွေးချယ်စရာများ။ မည်သည့်ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းနည်းကို သုံးမည်ဟူ၍ ‘ရွေးချယ်’ ၍ မရနိုင်ပါ။ သို့သော် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအား ပေါ်ပေါက်စေသည့် အရေးပြဿနာ၏ သဘောသဘာဝ၊ အခြေအနေအလိုက်ရှိသော မတူညီသည့် ဆက်ဆံမှုမျှခြေများ၊ ဒေသတွင်း ဖိအားများနှင့် ပထဝီနိုင်ငံရေးဆိုင်ရာမျှခြေများအလိုက် ကွဲပြားမည်ဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂ အတွင်းရေးမှူးချုပ်မှတစ်ဆင့် ‘နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း’ က ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်း၊ (ပထဝီ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများ ကိုယ်စီရှိကြသည့်) ‘မိတ်ဆွေနိုင်ငံများ’ က ကြားဝင် စေ့စပ်ခြင်း၊ (အရေးပြဿနာကြောင့် မိမိတို့၏ ပြည်တွင်းအခြေအနေများအပေါ် တိုက်ရိုက် သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည့်) အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများက ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်း၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် ‘တရားဝင်ဖွဲ့စည်းထားခြင်းမဟုတ်သည့်’ ဆောင်ရွက်သူများက ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်း၊ ဒေသခံနိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များဦးဆောင်၍ ပြည်တွင်း၌ ဦးဆောင် စေ့စပ်ခြင်း၊ (ကြားခံဆောင်ရွက်ပေးသူ သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်ပေးလိုသူ မရှိသည့် အခြေ အနေဟူ၍ ရှားပါးသော်လည်း) အာဏာရယူရန် အဓိကယှဉ်ပြိုင်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ ကိုယ်၌က စေ့စပ်ခြင်းအမျိုးမျိုးရှိသည်အနက် မည်သူကကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းအား ဆောင် ရွက်ပေးမည်ကို လက်တွေ့၌ ဤအချက်များက အဆုံးအဖြတ်ပေးမည်ဖြစ်သည်။

၄.၁.၂။ ပြင်ပမှကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းနှင့် ပြည်တွင်းရှိ ဆက်ဆံမှုမျှခြေများအကြား ပြဿနာ များ။ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသည့် အခြေအနေဖြစ်ပါက ပြင်ပမှ ကြားဝင်စေ့စပ် ပေးခြင်းပုံစံတစ်ရပ်ကို အမြဲတစေနီးပါးကျင့်သုံးလေ့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် လူထုထောက်ခံ

မူများပြားသည့် အဖွဲ့အစည်းက ဦးဆောင်၍ ပုန်ကန်ခြင်း သို့မဟုတ် အံ့ကြွခြင်းဖြစ်ပွားနေသည့် အခြေအနေဖြစ်ပါက နိုင်ငံတကာ၏ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းသည် ပိုမိုရှုပ်ထွေးနိုင်ပြီး တစ်ဘက်ဘက် သို့မဟုတ် နှစ်ဘက်စလုံး၏ ခုခံငြင်းဆန်မှုကိုလည်း ကြုံတွေ့ရနိုင်သည်။ အာဏာရှင်စနစ်အားကျင့်သုံးနိုင်သည့် ပိုနေမြဲကျားနေမြဲ အခြေအနေကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရှိလိုသူများ၏အမြင်တွင် ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းကိုလက်ခံပါက နိုင်ငံတကာ၏ ဝင်ရောက်ပါဝင်မှုကို လိုက်နာလက်ခံကာ ထိန်းချုပ်နိုင်မှုအာဏာကိုလက်လွှတ်ရမည်ဟု ရှုမြင်သည်။ ဒီမိုကရေစီအောက်တွင် အာဏာရှင်အစိုးရ ‘မျောပါပျောက်ကွယ်’ သွားသည်ကို တွေ့မြင်လိုသူများ၏အမြင်တွင် ညှိနှိုင်းပေးယူစေ့စပ်ရန်အကြံပြုခြင်းကိုပင် ပြင်ပစွက်ဖက်မှုအဖြစ်ရှုမြင်ပြီး ဒီမိုကရေစီလှုပ်ရှားမှုကို ထိခိုက်စေရန်အတွက် အသုံးချနိုင်သည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ အဆိုပါ စိုးရိမ်မှု နှစ်မျိုးစလုံးသည် ကြောင်းကျိုးဆီလျော်သည်။ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းဖြင့် ထောက်ပံ့ကူညီရာတွင် မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့်ဆောင်ရွက်ပါက အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်ကိုဖော်ပြနိုင်သည့် ပဉ္စလက်ဆန်ဆန် ဖြေရှင်းနည်းများ၊ ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ နှိုင်းယှဉ်တင်ပြထားသည့် သင်ခန်းစာများမရှိပေ။ နိုင်ငံတကာပါဝင်သည့် သံတမန်နည်းလမ်းဖြင့်ဖြေရှင်းခြင်းကို အမြဲတစေနီးပါးဆောင်ရွက်ကြပြီး ပြင်ပနိုင်ငံများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ဆန္ဒရှိသည့် အဆုံးသတ်ရလဒ်ကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အလို့ငှာ ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်းကို မတူကွဲပြားသောအကြောင်းပြချက်များ၊ ချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်နည်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ခြင်းကိုလည်း ရှောင်လွှဲ၍မရနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် သံတမန်နည်းလမ်းဖြင့် ဆောင်ရွက်ရာတွင် နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများက ကြားဝင်စေ့စပ်ရေး မဟာဗျူဟာများကို အချင်းချင်း ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ကြောင်း သဘောပေါက်နားလည်ရန်မှာ ပို၍အရေးပါနိုင်သည်။ ဤနိုင်ငံတကာဆွေးနွေးမှုများမှ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာမျှခြေများသည် နိုင်ငံအတွင်းမှ ဆွေးနွေးမှုများနှင့် နီးစပ်စွာဆက်သွယ်နေမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာသံတမန်နည်းကျ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်၍ ထောက်ပံ့ကူညီမည့်နည်းလမ်းတွင် သတ်မှတ်ချက်များနှင့် အခြေခံမူများချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး နိုင်ငံအတွင်းမှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူအမျိုးမျိုးတို့နှင့်လည်း ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ထားသင့်သည်။

၄.၂။ ကာလသတ်မှတ်ချက်များ

ကာလသတ်မှတ်ချက်များကို သုတေသနပြု၍ စစ်ဆေးလေ့လာချက်များအရ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများအတွက် ကာလသတ်မှတ်ရာတွင် ကွဲပြားချက်များမြင့်မားပြီး ဤသတ်မှတ်ချက်များသည်လည်း ပြောင်းလဲနိုင်သည်။^{၁၀} အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရသည် ရွေးကောက်ခံခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းအရ တရားဝင်မှုမရှိဟု ရှုမြင်သတ်မှတ်ခြင်းကြောင့် ကာလသတ်မှတ်ရာတွင် ဆောင်ရွက်စရာ အများအပြားဖြင့် အချိန်တိုကာလ သတ်မှတ်လေ့ရှိကာ ဤသို့သတ်မှတ်ခြင်းကို သံတမန်နည်းကျ နိုင်ငံတကာအဆင့်မြင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအရ ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။

သို့ရာတွင် အချို့သောအချက်များမှာမူ ရိုးရှင်းပြီး သိမြင်လွယ်သည် -

၄.၂.၁။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး သတ်မှတ်ကာလသည် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် ချမှတ်ထားသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစီအစဉ်စာရင်းပါလုပ်ငန်းများကို ပြည့်မြောက်အောင် အကောင်အထည်ဖော်ရန် လုံလောက်သည့်အချိန်အတိုင်းအတာ ရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ထို့ထက်ပိုမိုရှည်ကြာမှုမရှိစေရန် လိုအပ်သည်။ စုံလင်များပြားစွာ ရေးဆွဲချမှတ်ထားသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစီအစဉ်စာရင်းများကို လက်တွေ့ကျစွာအကောင်အထည်ဖော်ရန် အတော် အတန်ရှည်ကြာသော ကာလသတ်မှတ်ချက်ကိုလိုအပ်ပြီး ဤအချက်ကိုဂရုမပြုမိဘဲ ကျော်လွန်သွားလေ့ရှိကြသည်။ ဆူဒန်နိုင်ငံ၏အသွင်ကူးပြောင်းရေး (၂၀၀၅ - ၂၀၁၁ ခုနှစ်) အတွက် အချိန်ခြောက်နှစ် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် နီပေါနိုင်ငံကမူ ကာလသတ်မှတ်မထားသောနည်းလမ်းကို ကျင့်သုံးရန်ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို ၂၀၁၃ ခုနှစ်၌ကျင်းပရန် လျာထားသတ်မှတ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီ အပြီးသတ်ဆောင်ရွက်ရန် မျှော်မှန်းခဲ့ပြီး ထိုသို့သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစီအစဉ်စာရင်းအတိုင်း အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်ရန်အချိန်ရရှိပြီး ရွေးကောက်ပွဲပြီး

နောက် အာဏာလွှဲပြောင်းပေးရာတွင် ချောမွေ့စွာပြီးမြောက်နိုင်ရန်အတွက် ကြိုးပမ်းခြင်း ဖြစ်သည်။ အရေးကြီးသည့် အခြားအချက်တစ်ချက်မှာ နိုင်ငံရေးအင်အားစုများအနေဖြင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့/ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းကာ နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖွဲ့စည်းနိုင်ရန်အတွက် လုံလောက် သောအချိန်ပေးအပ်ခြင်းပင် ဖြစ်သည် - အာဏာရအဖွဲ့အစည်းဟောင်းက လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင် ထားသည့် ဝန်းကျင်များတွင် နိုင်ငံရေးအင်အားစုအသစ်များအနေဖြင့် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်နိုင် စွမ်းမှာ အလွန်နည်းပါးလှသည်။

၄.၂.၂။ တိုတောင်းသော ကာလသတ်မှတ်ချက်များ၏ ကောင်းကျိုးများ။ ကာလသတ် မှတ်ချက်ကို တိုတောင်းစွာချမှတ်ခြင်းသည် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့အစည်းများကို ရှေ့ဆက်ဆောင် ရွက်ရန် တွန်းအားပေးခြင်းဖြစ်ပြီး အကြီးစားပဋိပက္ခကို ဖြေရှင်းရန်နှင့် ပျက်စီးလွယ်သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ကို ပိုမိုခိုင်မာစေရန် ကြိုးပမ်းခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ် နေလေ့ရှိသည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အလျင်အမြန် ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက် ခြင်းမရှိပါက အကြမ်းဖက်ခြင်းများ ပြန်လည်စတင်လာနိုင်သည်ဟု တွေးခေါ်ယူဆသော ကြောင့် ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာ ကြားဝင်စေ့စပ်ရေးနည်းလမ်းများ ကို ကျယ်ပြန့်စွာအသုံးပြုရန်အတွက် ကာလသတ်မှတ်ချက်ကို တိုတောင်းစွာချမှတ်ခြင်း လည်းဖြစ်နိုင်ပြီး အဆိုပါဖြစ်ရပ်များတွင် ကာလတိုအတွင်း အလျင်အမြန်ဆောင်ရွက်ပြီးစီး ရန်ကြိုးပမ်းကာ အပြီးသတ်ဆောင်ရွက်မည့်နေ့အားသတ်မှတ်၍ ထောက်ပံ့ကူညီသူများ အား တင်ပြလေ့ရှိသော်လည်း ဤအတိုင်းအမှန်တကယ် ပြီးစီးအောင်မြင်ခြင်းမှာမူ ရှားပါး လှသည်။ ကာလတိုသတ်မှတ်ချက်ကို အနည်းအကျဉ်းသာ အသွင်ကူးပြောင်းမည့် အခြေ အနေတွင် အသုံးပြုပါကအကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ကာလအတိုတောင်းဆုံး အသွင်ကူးပြောင်း ရေးဆိုင်ရာအစီအမံသည် တစ်လတာကြာမြင့်ခဲ့ပြီး မာလီနိုင်ငံ၌ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ သည့် စစ်အာဏာသိမ်းမှု၏ အကျိုးဆက်အဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အရေးပြဿနာကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ယာယီထပ်ဆောင်းပြင်ဆင်၍ ဖြေရှင်းနည်း လမ်းကို ခင်းကျင်းပေးခဲ့သည်။

၄.၂.၃။ တိုတောင်းသော ကာလသတ်မှတ်ချက်များ၏အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများ။ ယေဘုယျအားဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများကျရှုံးရခြင်းသည် ကာလသတ်မှတ်ချက် အလွန်တိုတောင်း၍ဖြစ်လေ့ရှိပြီး အလွန်ကြာရှည်သောကြောင့်မဟုတ်ပေ။ နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများ သို့မဟုတ် ကြားဝင်စေ့စပ်သူများအနေဖြင့် ကာလသတ်မှတ်ချက်ကို တိုတောင်းစွာချမှတ်မိသောကြောင့် နောင်တွင်အချိန်ထပ်တိုးသတ်မှတ်ရပြီး မိမိတို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ကိုထိခိုက်စေမိလေ့ရှိကြသည်။ တိုတောင်းသော ကာလသတ်မှတ်ချက်၏ အန္တရာယ်များမှာ - (က) နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီချက် အသစ်တစ်ရပ် အတွက် လိုအပ်သောလူမှုဆိုင်ရာနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအများသဘောတူညီမှုကို တည်ဆောက်ရန် အချိန်မလုံလောက်ဘဲ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင်လိုအပ်သည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံသားဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အုပ်ချုပ်သူတို့၏လုပ်ငန်းများကို ထည့်သွင်းမိစေနိုင်သည်။ (ခ) နောင်ကျင်းပမည့် ရွေးကောက်ပွဲများအပြီးတွင် မိမိတို့အနေဖြင့် အာဏာလက်လွှတ်ရပြီး အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသည့်အစီအမံကို အဆုံးသတ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့က နားလည်သဘောပေါက်သောကြောင့် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့အစည်းများကိုဆက်လက်ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ရန် တွန်းအားပေးမိစေနိုင်သည်။ **လစ်ဗျားနိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်(၂၀၁၅ ခုနှစ်)** တွင် မူလက အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလကို ‘၁၂+၁၂’ လ အဖြစ်သတ်မှတ်ဖော်ပြထားသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် အပြီးသတ်ရက်စွဲကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် လွန်မြောက်သွားသောအခါ အတိုက်အခံဖြစ်သော ဗိုလ်ချုပ်ကြီး Khalifa Haftar က ၎င်း၏ ရာထူးနေရာကို ပိုမိုတည်တံ့စေရန်အလို့ငှာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအင်စတီကျူးရှင်းများ၏ တရားဥပဒေအရ အကျိုးဝင်မှုကို ချက်ချင်းလက်ငင်းပင် မေးခွန်းထုတ်ခဲ့သည်။¹¹ အချိန်ကာလတိုးမြှင့်သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်ပါကတိုးမြှင့်ရန်လိုအပ်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်များကို ‘လုပ်ငန်းစဉ်၏ အခြားသောအစိတ်အပိုင်းများနှင့် သဘောတရားအရရော၊ နိုင်ငံရေးအရပါ ‘သီးခြားထားရှိ’ ဆောင်ရွက်သင့်သည်’¹²

၄.၂.၄။ ကြာရှည်သော ကာလသတ်မှတ်ချက်များ၏ ကောင်းကျိုးများ။ ဤသို့သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့အစည်းများသည် မိမိတို့အနေဖြင့် အချိန်ကာလတစ်ခုကြာ အာဏာဆုပ်ကိုင်ထားနိုင်မည်ဟု သဘောပေါက်ပြီး အကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်ရန် ဆန္ဒလျော့ပါးစေနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ကျယ်ပြန့်ပြီး နက်နဲသောပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကိုလည်း ဆောင်ရွက်ရန် လမ်းစဖွင့်ပေးနိုင်သည်။

၄.၂.၅။ ကြာရှည်သော ကာလသတ်မှတ်ချက်များ၏ အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများ။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရများသည် အများအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲမဝင်ဘဲ၊ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ အစိုးရဖြစ်လာခြင်းကြောင့် ကာလသတ်မှတ်ချက် ကြာရှည်လေလေ၊ တရားဝင်မှုနည်းပါးသော အစိုးရတစ်ရပ်အနေဖြင့် အာဏာကိုထိန်းသိမ်းထားသည့်ကာလ ကြာရှည်လေလေဖြစ်ကာ ဤတရားဝင်မှုသည် အချိန်ကြာမြင့်လာသည်နှင့်အမျှ နည်းပါးလာမည်ဖြစ်ပြီး အထူးသဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ နှေးကွေးဖင့်နွှဲနေပြီး မြေပြင်တွင် အပြောင်းအလဲအနည်းငယ်ကိုသာ တွေ့မြင်ရပါက ပိုမိုဖြစ်နိုင်သည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့က (အများအားဖြင့် တောင့်တင်းခိုင်မာမှုအရှိဆုံးဖြစ်ပြီး အာဏာရယူထားသည့်အဖွဲ့) အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ကြာရှည်ခြင်းကို အခွင့်ကောင်းယူကာ မိမိ၏အာဏာကို တည်မြဲအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နောင်လာမည့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အခွင့်သာအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း (မြေပြင်တွင် အပြောင်းအလဲမရှိခြင်းသည် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများကို မအောင်မြင်စေရန် အဓိကဟန့်တားထားသည့် အတားအဆီးတစ်ရပ်ပင်ဖြစ်သည်) သို့မဟုတ် အခြားအဖွဲ့များအပေါ် စစ်ရေးအင်အားအရ အောင်ပွဲရယူခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။¹³ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများသည် ‘ပြောင်းလဲရွေ့လျားနေသော ဦးတည်ချက်များ’ ဖြစ်ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ မူဘောင်အား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနိုင်ရန် လိုအပ်သည့်အာဏာမျှခြေများသည် လအနည်းငယ်အတွင်း အလျင်အမြန် ပြောင်းလဲသွားနိုင်ကာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံရန် ဖိအားများပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

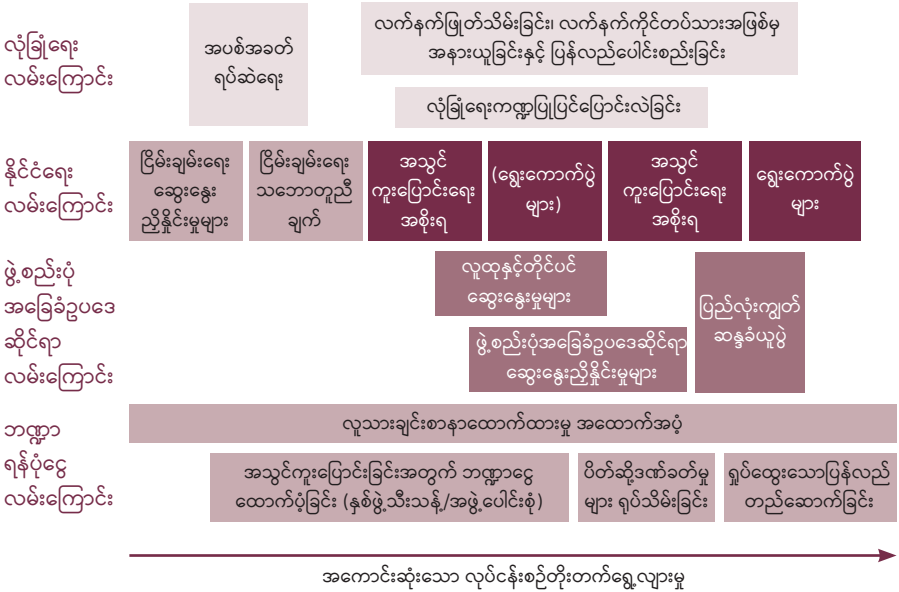
၄.၂.၆။ နိဂုံးချုပ်။ အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများကို ဟန်ချက်ညီထိန်းကျောင်း၍ လျော့ပါးသက်သာစေရေးအချက်များကို ရေးဆွဲပြင်ဆင်ခြင်း။ ထို့ကြောင့် ကာလသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် ဆောင်ရွက်ရမည့်လုပ်ငန်းတာဝန်၏ ကြီးလေးနက်နဲမှုနှင့် ကာလသတ်မှတ်ချက်ကို ဟန်ချက်ညီစေရန်နှင့် ရွေးချယ်သည့် ကာလသတ်မှတ်ချက်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများကို နားလည်သဘောပေါက်ကာ လျော့ပါးသက်သာစေရေး ကြိုတင်စီမံဆောင်ရွက်ထားရန် မဖြစ်မနေလိုအပ်သည်။ ကာလသတ်မှတ်ချက်ကို ဆုံးဖြတ်ချမှတ်ရာတွင် လုပ်ငန်းစဉ်၌ ရှေ့သို့ဆက်လှမ်းသည့် အရှိန်အဟုန်အား မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် အကောင်းဆုံးဖော်ဆောင်နိုင်မည်ကို ကြံဆ၍ ချဉ်းကပ်ချမှတ်ပါက သင့်လျော်နိုင်သည်။ စီမံဆောင်ရွက်ဖြစ်ပေါ်သည့် အမြန်နှုန်းထားကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက် ကာလသတ်မှတ်ချက်အချို့ကို ရှေးဦးစွာချမှတ်ပြီး ကာလသတ်မှတ်ချက်များကို နောင်တွင် မွမ်းမံပြင်ဆင်ခွင့်ရှိကြောင်း တစ်ပါတည်းဖော်ပြထားသင့်သည်။

၄.၃။ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည့် အဓိကအချက်များ - အခြေအနေအရှိတရားအပေါ် အခြေခံခြင်း

ပဋိပက္ခအခြေအနေ၊ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ တောင်းဆိုချက်များ၊ နိုင်ငံရေးပြဿနာ သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ၏ နောက်ကွယ်မှ အကြောင်းရင်း ဇာစ်မြစ်များအပေါ် မူတည်၍ အဓိကကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည့် အကြောင်းအချက်များမှာ ကွဲပြားသွားမည်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခအမျိုးမျိုးနှင့် သက်ဆိုင်မှုရှိသည့် အချို့သောအချက်များရှိသော်လည်း မူဝါဒချမှတ်သူများအနေဖြင့် ‘လှေခံခားထစ် မဆောင်ရွက်မိစေရန်’ သတိမူသင့်သည်။ အောက်ပါ ပုံ - ၁ တွင် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခမှ ကူးပြောင်းရန်အတွက် [\(Geneva Communiqué \(ဆီးရီးယားနိုင်ငံ၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ်\)](#) နှင့် [GCC Initiative \(ယီမင်နိုင်ငံ၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ်\)](#) တို့တွင်ဖော်ပြထားသည့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများနှင့် နီးစပ်စွာတူညီသည့် ပေါင်းစည်းထားသည့် ‘အကောင်းဆုံးသော’ အသွင်ကူးပြောင်းရေးမူဘောင်ကို ဖော်ပြထား

သော်လည်း ဤသို့သော ပုံစံငယ်များသည် လက်တွေ့တွင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ ယန္တရားများ၏ အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများနှင့် ကောင်းကျိုးများအပေါ် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုရှိရန် မဖြစ်မနေလိုအပ်သည်။ လက်တွေ့တွင် လမ်းကြောင်းအားလုံးသည် ‘နိုင်ငံရေးနှင့်မကင်းလွတ်’ သော်လည်း အောက်ပါပုံစံငယ်တွင် ‘နိုင်ငံရေးလမ်းကြောင်း’ ကို အခြားလမ်းကြောင်းများနှင့် ကွဲပြားစွာဖော်ပြထားကြောင်းကိုလည်း သတိချပ်ပါ။ ပုံစံငယ်ကို ဤကဲ့သို့ လမ်းကြောင်းများခွဲခြား၍ ဖော်ပြခြင်းထက် သုံးဘက်မြင်ပုံအဖြစ် လမ်းကြောင်းများကို အပေါ်အောက်ထပ်၍ တည်ဆောက်ဖော်ပြပါက ပိုမိုတိကျမှန်ကန်မည်ဖြစ်သည်။

ပုံ ၁ - အကောင်းဆုံးသော အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်

ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားစေသည့် အချက်များအပေါ် မူတည်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာ အစီအစဉ်စာရင်းများတွင် အများအားဖြင့် အောက်ပါတို့ပါဝင်လေ့ရှိသည် -

၄.၃.၁ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်။ ဒီမိုကရေစီနှင့် မညီညွတ်ခြင်းကြောင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ရသော ဖြစ်ရပ်များတွင် အဓိကအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်သည် အဓိကကျတတ်ပြီး လွတ်လပ်ပြီး တရားမျှတမှုရှိသော ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပနိုင်ရေးအတွက် ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်များ၊ နိုင်ငံရေးပါတီဆိုင်ရာ ဥပဒေများ၊ မဲဆန္ဒနယ်များခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် ကာလသတ်မှတ်ချက်များအပါအဝင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်သည်။

၄.၃.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ အသစ်အစားထိုး ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ရေးဆွဲခြင်း။ နိုင်ငံရေးအစီအမံသစ်များကို အတည်ပြုဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အပြီးအပိုင်ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းသည် အပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်ရန် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သည်။ Bell နှင့် Forster တို့၏ သုတေသနအရ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲများသည် လက်ရှိချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အတွင်း လိုက်နာ၍ဆောင်ရွက်ခြင်းမှသည် လုံးလုံးလျားလျားစွန့်ပယ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကျော်လွန်မွမ်းမံသည့် မူဘောင်များအပေါ်အခြေတည်ကာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ ရေးဆွဲချမှတ်ခြင်းအထိ အမျိုးမျိုးကွဲပြားကြောင်း တွေ့ရှိရသည် (ဘူရွန်ဒီ နိုင်ငံ ၂၀၀၀-၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ ၁၉၉၉-၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ ဆူဒန် နိုင်ငံ ၂၀၀၅-၂၀၁၁ ခုနှစ်)။¹⁴ အခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းအား အတည်ပြုဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း အမျိုးမျိုးကွဲပြားကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ကျော်လွန်မွမ်းမံသည့် အစီအမံများတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အသေးစိတ်ထည့်သွင်းဖော်ပြလေ့ရှိသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေရေးရာစံနှုန်းများကို ကြားကာလအစီအမံများအတွက် လမ်းညွှန်မှုအဖြစ်အသုံးပြုရန် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းက ပိုမိုမျှော်လင့်လာ

ကြပြီး ယင်းကို ‘ဥပဒေရေးရာ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းမီခြင်း’ ဟု ရည်ညွှန်းသုံးစွဲလေ့ရှိသည်။¹⁵

၄.၃.၃။ လူ့အခွင့်အရေးများ။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများ၊ အထူးသဖြင့် ‘စစ်အာဏာသိမ်းမှုနှင့် ဆင်တူသော’ အင်္ဂါရပ်များ ပါဝင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများတွင် အထူးကြုံတွေ့ရနိုင်သည့် အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေတစ်ခုမှာ လူထုအုံကြွဆန္ဒပြခြင်းကြောင့် အဓိကကျသော လူ့အခွင့်အရေးထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှုများကို ပယ်ဖျက်ရန်အတွက် အကြောင်းပြချက်ရနိုင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည် (၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် ရိုဒေးရှားနိုင်ငံက တစ်ဦးတည်းတစ်ဖက်သတ် လွတ်လပ်ရေးကြေညာခြင်းကြောင့်ပေါ်ပေါက်လာသည့် ‘အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း’ ကာလအတွင်း၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တရားရုံးတော်ချုပ်တို့ကို ဆက်လက်ထားရှိသော်လည်း အဓိကကျသည့် အခွင့်အရေးများကို အရေးပေါ်ကာလဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြင့် ‘ပယ်ဖျက်အစားထိုး’ ခဲ့သည်။)။ ဤသို့သော အခြေအနေတွင် ကန့်သတ်ကြပ်မတ်ခံရသည့် လွတ်လပ်ခွင့်များအနက် ပထမဆုံးအခွင့်အရေးများမှာ သင်းပင်းဖွဲ့စည်းခွင့်၊ လှုပ်ရှားမှုများ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခွင့်နှင့် မီဒီယာတို့ပင်ဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် ချန်လှပ်ခံထားရသော အဖွဲ့များနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ကဏ္ဍကို မြှင့်တင်ပေးရာရောက်ပြီး ပိုမိုတရားမျှတသည့် အနာဂတ်ကိုမျှော်မှန်းအကောင်အထည်ဖော်ရေးအတွက် ယန္တရားများအဖြစ် ရှုမြင်အသုံးပြုနိုင်သည်။¹⁶

၄.၃.၄။ ရဲနှင့်စစ်ဘက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး။ လူ့အခွင့်အရေးထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှုများကို ထိရောက်မှုရှိစေရန်နှင့် စစ်ဘက်အပေါ်ပိုမိုယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရန် ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် စစ်ဘက်ယူနစ်များကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း၍ တာဝန်ပြောင်းလဲပေးအပ်ခြင်း၊ ယခင် စစ်သည်ဟောင်းများကို ပါဝင်စေခြင်း၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုပေးခြင်းနှင့် အရပ်သားများက ပြန်လည်စောင့်ကြည့် ထိန်းကွပ်ခြင်းနှင့် ရေရှည်အတွက် အရပ်သားရဲဝန်ဆောင်မှုတို့အပါအဝင် ပိုမိုထိရောက်ကောင်းမွန်သည့် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းကြပ်မတ်မှုများကို ရေရှည်အတွက်ရော ရေတိုအတွက်ပါ ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။

၄.၃.၅။ ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကိုဆန်းစစ်သုံးသပ်ရာတွင် ဤအချက်ကိုဂရုမပြုဘဲ ချန်လှပ်ထားကြလေ့ရှိသည်။ အရေးပြဿနာများ၏ နောက်ကွယ်မှအကြောင်းရင်း ဇာစ်မြစ်များတွင် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုအတွက် အခွင့်အလမ်းမရှိခြင်းသည် အဓိကကျသော ကဏ္ဍမှပါဝင်တတ်ပြီး တက်သစ်စနှင့် အာဏာရရှိထားသော နိုင်ငံရေးသမားများက လူထုထောက်ခံမှုရရှိစေရန် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုကို အကြောင်းပြ၍ အသုံးပြုဆောင်ရွက်လေ့ရှိကြသည်။ ဥပမာ တွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၏ Sun City Agreement (၂၀၀၃ ခုနှစ်) တွင် အခြေခံအဆောက်အအုံများကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်တည်ဆောက်ခြင်းကို ချောမွေ့စေရန် လူမှုနှင့်စီးပွားဆိုင်ရာ အရေးပေါ်စီမံကိန်းကို ထည့်သွင်းထားပြီး လုပ်ငန်းအမျိုးမျိုးအနက် လူထုအသိုက်အဝန်းကကိုယ်တိုင်ဦးစီးဆောင်ရွက်သောလုပ်ငန်းများအတွက် အကျိုးရှိစေရန် ဘဏ္ဍာရေးစနစ်တစ်ခုကိုလည်း မိတ်ဆက်ပေးခဲ့သည်။¹⁷

၄.၃.၆။ နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီချက်/ဖြေရှင်းချက်အသစ်တစ်ခုချမှတ်ခြင်း။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည် အချက်များအား သီးခြားစီကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီချက်/ဖြေရှင်းချက်အသစ်တစ်ခု အလိုအလျောက်ရလာနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်/ဖြေရှင်းချက်ဟုဆိုရာတွင် နိုင်ငံရေးအရ၊ ဝိသေသလက္ခဏာအရ မတူကွဲပြားသော ဘက်ပေါင်းစုံမှ အဖွဲ့များအားလုံး အကျုံးဝင်ပါဝင်မှုရှိစေရန် အင်စတီကျူးရှင်းများက ကတိကဝတ်ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံတော်၏ သဘောသဘာဝကို မူအားဖြင့်ရော အလွတ်တမ်းအားဖြင့်ရော နားလည်သဘောပေါက်မှုရှိခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင်း ကွဲပြားခြားနားမှုသည် မြင့်မားနက်ရှိုင်းနေပါက နိုင်ငံရေးအရဖြေရှင်းရာတွင် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပခြင်းသီးသန့်ဖြင့် ဒီမိုကရေစီကို အတည်ပြုဖော်ဆောင်နိုင်ရန် မျှော်မှန်းခြင်းထက် အဖွဲ့များကို နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရေးအတွက် မပျက်မကွက် လမ်းစဖော်ဆောင်ရွက်ပေးရန် လိုအပ်နိုင်သည်။

၄.၃.၇။ အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများ။ အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် အချက်အများအပြားသည် ‘ကောင်းမွန်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှု’ နှင့် ဆက်စပ်နေသည်ဟု ယူဆထင်မြင်ရသော်လည်း ကွဲပြားခြားနားမှု မြင့်မားနက်ရှိုင်းသည့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများတွင် ဤနယ်ပယ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆောင်ရွက်ခြင်းသည် နိုင်ငံရေးအာဏာကို အနည်းနှင့်အများ ပြန်လည်ဖြန့်ဝေပေးအပ်ခြင်းဟု ရှုမြင်သဘောထားကြကြောင်း သတိချပ်ရန် အရေးကြီးသည်။ ထို့ကြောင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် အတိုက်အခံရှိမည်ဖြစ်ကြောင်း ကြိုတင်မျှော်မှန်းသိရှိနိုင်ပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအား ကောင်းမွန်ထိရောက်စွာ စည်းရုံးခန့်ခွဲခြင်းအပြင် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း၏ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ကူညီအားပေးမှုကိုလည်း မဖြစ်မနေလိုအပ်သည်။ အခြားချဉ်းကပ်ဆောင်ရွက်နည်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည် -

- ▶ ကြုံတွေ့ရသည့် အရေးပြဿနာသည် နည်းပညာရပ်ဆိုင်ရာ ပြဿနာမဟုတ်လျှင် တောင် နည်းပညာရပ်ဆိုင်ရာ ပြဿနာအဖြစ် ရှုမြင်ချဉ်းကပ်ဖြေရှင်းခြင်း
- ▶ အပြောင်းအလဲနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် အကြံဉာဏ်များ ကြံဆဖော်ထုတ်ရန်အလို့ငှာ လူမှုအဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် စည်းရုံးလှုပ်ရှား၍ စီမံခန့်ခွဲနိုင်သော လွတ်လပ်သည့်ဝန်းကျင်ကိုဖန်တီး၍ စောင့်ကြည့်ထောက်ပံ့ရန်ကူညီခြင်း
- ▶ အဓိပ္ပါယ်လေးနက်ပြည့်ဝသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန် အစိုးရအား ဘဏ္ဍာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးမက်လုံးများပေးအပ်ခြင်း

၄.၄။ အကူးအပြောင်းမရှိသော အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း

အဓိကကျသောပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများက အာဏာဖွဲ့စည်းပုံသစ်တစ်ရပ်ထံသို့ ‘အသွင်ကူးပြောင်း’ရန် အမှန်တကယ်ဆောင်ရွက်လိုစိတ်မရှိဘဲ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ် သက်သက်ကိုသာချမှတ်ပါက မည်သို့ဖြစ်မည်နည်း။ တစ်ခါတရံတွင်အစိုးရများသည် ပဋိပက္ခသို့မဟုတ် ပေါ်ပေါက်လာသည့်လူမှုဆိုင်ရာ အရေးပြဿနာကို တုံ့ပြန်ဖြေရှင်းသည့်အနေ

ဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ရန်အစပြုနိုင်ပြီး အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အလုံးစုံအသွင်ကူးပြောင်းရေးကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကတိကဝတ်ပြုခြင်းမပါရှိဘဲ အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ပုံစံတစ်ရပ်ရပ်ကိုသာ စတင်ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။¹⁸

‘လုပ်ငန်းစဉ်’ ဟူ၍ပင် မရှိခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ အရေးပြဿနာ၏အဆုံးသတ်တွင် လက်ရှိ အာဏာရပုဂ္ဂိုလ်များ၏ လက်ထဲတွင်သာ အာဏာဆက်လက်ရှိနေခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံကို ညီညွတ်အောင်စည်းရုံး၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲလိုသော သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီလှုံ့ဆော်မှုများပိုမိုကျယ်ပြန့်မလာအောင်ပိတ်ပင်ရန် ရည်မှန်းဆောင်ရွက်နေသောခေါင်းဆောင်တစ်ဦးသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ကြောင်း ဖိအားများကြောင့် သဘောပေါက်သိရှိပါက ‘တစ်ဖွဲ့တည်း တစ်ဖက်သတ်ဦးဆောင်၍’ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို အစပြုဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရန် နည်းလမ်းများစွာရှိပါသည်။¹⁹

၄.၄.၁။ တစ်ဖွဲ့တည်း တစ်ဖက်သတ်ဦးဆောင်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း။ ယခင်ချမှတ်ခဲ့သည့် ‘ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ’ ကို ပြည့်စုံပြီးမြောက်စေသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်နိုင်သည်။ အများအားဖြင့် ဤလုပ်ငန်းများတွင် အတိုက်အခံအဖွဲ့များကို လွှတ်တော်တွင်းခေါ်ယူနေရာပေးခြင်းဖြင့် ‘အာဏာစတင်ခွဲဝေခြင်း’ ပါဝင်လေ့ရှိပြီး လူမှုဆိုင်ရာနှင့် အထူးသဖြင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် ခိုင်မာစွာကတိကဝတ်ချမှတ်ခြင်းဖြင့်လည်း ဆောင်ရွက်သည်။ ယခင်ဥပမာများကို အယ်လ်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ (၁၉၉၂-၂၀၀၄ ခုနှစ်) နှင့် ဘာရိန်းနိုင်ငံ (၂၀၀၀ ခုနှစ်) ကဲ့သို့ ပြည်ပိုင်အရင်းအမြစ်များအားငှားရမ်း၍ ဘဏ္ဍာငွေရှာဖွေသည့် နိုင်ငံများတွင် အများဆုံးတွေ့ရှိရသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစီအစဉ်စာရင်းကို ပြုစုဖန်တီးရန်အတွက်ကော်မတီများ၊ လုပ်ငန်း

အဖွဲ့များ သို့မဟုတ် အလားတူအဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်နိုင်သည်။ ဤလုပ်ငန်းများကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရာတွင် မည်သို့ဆောင်ရွက်ကြောင်း အသိပေးဖော်ပြသည့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုအဆင့်ကိုထောက်ချင့်၍ တာဝန်ရှိသူများ၏ စိတ်ရင်းစေတနာအတိုင်း အတာကို သိရှိနိုင်သည်။

၄.၄.၂။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မရှင်။ ဘာရိန်းနိုင်ငံတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မရှင် တစ်ရပ်ဖွဲ့စည်းကာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအစီအစဉ်စာရင်းချမှတ်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကိုအစပြုခဲ့ပြီး အစိုးရချည်းအနေဖြင့်ဆောင်ရွက်နိုင်မဟုတ်သည့် အတိုင်း အတာအထိ ကျယ်ပြန့်စွာဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အစိုးရအနေ ဖြင့်ဆောင်ရွက်ပါက အစီအစဉ်များအနက်တစ်ခုမှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အနည်းငယ်သာ အကောင်အထည်ဖော်၍ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို ကန့်သတ်ရန်လုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤသို့သော အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသဏ္ဍာန်သည် ချို့ယွင်းချက်ရှိပြီး အကောင်အထည်ဖော်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် နှောင့်နှေးမှုများရှိသော်လည်း စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်ကာ ရည်မှန်းချက်ပြည့်ဝရန်အတွက် မည်သည့်ပြဿနာများဖြစ်ပွားရန်လိုအပ်ပြီး ဤလိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီစေရန်အတွက် မည်သို့သောပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အမျိုးအစားအား လိုအပ်သည်ကိုအတည်ပြုဖော်ထုတ်ခြင်းအား စီမံချက်တစ်ရပ်အနေဖြင့် ‘တရားဝင်တင်ပြလက်ခံ’ ခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အစိုးရအနေဖြင့် ၎င်းအားဖယ်ရှားအစားထိုးလိုသည့် ပြိုင်ဘက်များထံသို့အာဏာလွှဲပြောင်းပေးရန်မလိုအပ်ဘဲ သီးခြားလွတ်လပ်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကိုလည်းဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လမ်းစဖွင့်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၄.၄.၃။ နိုင်ငံတော်အဆင့် ဆွေးနွေးပွဲစကားဝိုင်း။ အသုံးပြုနိုင်သည့် အခြားသောပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးယန္တရားတစ်ရပ်မှာ နိုင်ငံတော်အဆင့် ဆွေးနွေးပွဲစကားဝိုင်းကို ထိခိုက်နစ်နာမကျေနပ်ချက်များ ဖွင့်ဟထုတ်ပြောနိုင်ရန်နှင့် ဖြေရှင်းနည်းများ ကြံဆရှာဖွေရန်အတွက်

လမ်းကြောင်းတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များ၌ အနောက် အာဖရိကနိုင်ငံများတွင် အသုံးများခဲ့သည့်နည်းလမ်းဖြစ်ပြီး လူထုကရွေးကောက်၊ ခန့်အပ် ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် ဆွေးနွေးပွဲစကားဝိုင်းများကို အင်စတီကျူးရှင်းပြင်ပ၌ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးနိုင်သည့် လမ်းကြောင်းအဖြစ်အသုံးပြုနိုင်သည်။ ထို့နောက် ကိုယ်စားလှယ်များဆွေးနွေးကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တွင် ထည့်သွင်း ပါဝင်ရမည့် အခြေခံမူများ^{၂၀} သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးလမ်းပြမြေပုံကို သဘောတူ ချမှတ်ရမည်ဖြစ်သည်။^{၂၁} သို့ရာတွင် အဓိပ္ပါယ်လေးနက်ပြည့်ဝသော အပြောင်းအလဲကို ဖော် ဆောင်လိုသည့်ဆန္ဒမရှိသော အစိုးရများကလည်း အပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်ရန် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်နေဟန်ဆောင်ကာ အချိန်ဆွဲထားရန်အတွက် နည်းလမ်းအဖြစ် နိုင်ငံတော်အဆင့် ဆွေးနွေးပွဲစကားဝိုင်းများကို အသုံးပြုနိုင်သည်။

၄.၄.၄။ ကိုယ်ပိုင်စိတ်စေတနာအလျောက် ပိုမိုကျယ်ပြန့်လေးနက်သော အသွင်ကူးပြောင်း မှုတည်ဆောက်ခြင်း။ တစ်နိုင်ငံလုံး၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော အသွင် ကူးပြောင်းရေးအစိုးရဖြစ်သည်။ ကိုယ်ပိုင်စိတ်စေတနာအရဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံရေးဖိအားကြောင့် ဖြစ်စေ အာဏာခွဲဝေသော အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူလက်ခံခြင်းဖြစ် နိုင်ပြီး အပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်ရန်အတွက် အစီအစဉ်အသစ်တစ်ရပ်ကိုရေးဆွဲချမှတ်ရန် ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုသို့သောလုပ်ငန်းစဉ်အတိုင်းဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူညီပြီးပါက ဆက်စပ် ကိစ္စရပ်များကို ရှင်းလင်းစွာဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ရန် လိုအပ်သည် -

- ▶ အစိုးရအဖွဲ့တွင် မည်သူများပါဝင်မည်နည်း။
- ▶ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် ဥပဒေရေးရာမူဘောင်မှာ အဘယ်နည်း။
- ▶ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် ကာလသတ်မှတ်ချက်မှာ အဘယ်နည်း။
- ▶ မည်သည့်အရေးပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန် မည်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရေးဆွဲ ချမှတ်မည်နည်း။

၅။ ညှိနှိုင်းချက်အပေးအယူများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း - အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို ပေါင်းကူးတံတားအဖြစ် အသုံးပြုခြင်း

မည်သည့်အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းမဆို ဆက်လက်ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်ပါက ညှိနှိုင်း၍ အပေးအယူလုပ်ရသည့် အခြေအနေများကြုံတွေ့ရမည်ဖြစ်ပြီး ပြည်တွင်းမှသက်ဆိုင်သူများ အနေဖြင့် ဤအခြေအနေများကို စီမံခန့်ခွဲနိုင်စေရန်အတွက် နိုင်ငံတကာပါဝင်လုပ်ဆောင် သူများက အကူအညီပေးနိုင်သည်။²² ဤ ညှိနှိုင်းချက်အပေးအယူများကို ကိုင်တွယ်ဖြေ ရှင်းသည့်နည်းဟန်သည် အများအားဖြင့် ရေရှည်အကျိုးဆက်များ ပေါ်ပေါက်လာစေလေ့ရှိ သည်။²³

၅.၁။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို ပေါင်းကူးတံတားအဖြစ် အသုံးပြုခြင်း - အထိ ရောက်ဆုံးဖြစ်စေရန် အသုံးပြုခြင်းနှင့် ဝန်ပိုပိစေခြင်း

၅.၁.၁။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ။ ဤအစီအမံများသည် ရည်မှန်းချက် မဟုတ်ဘဲ ရည်မှန်းချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် အသုံးပြုသည့် ပေါင်းကူးတံတားများ သာဖြစ်သည်ဟု အချို့ကသတ်မှတ်ဖော်ပြကြသည်။²⁴ အသွင်ကူးပြောင်းရေး စီမံအုပ်ချုပ်မှု ကာလအတွင်းကြိုးပမ်း၍ အကောင်အထည်ဖော်မည့်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနယ်ပယ်အတိုင်း အတာကို သတ်မှတ်ရွေးချယ်ရာတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ အားလုံးအနေဖြင့် အရင်း အနှီး-အကျိုးအမြတ်ဆန်းစစ်ချက်ကို စေ့စပ်သေချာစွာလုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည်။ ဘက်စုံ ပါဝင်ပြီး 'ပြည့်စုံသော' လုပ်ငန်းစဉ်ချမှတ်ကာ အနာဂတ်တွင် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ တရား ဝင်မှုကို အပြည့်အဝရရှိနိုင်ရေးအတွက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အများ အပြားထည့်သွင်း အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် အချိန်လိုအပ်ပြီး အချိန်အနည်းငယ်အတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲ ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အများအပြားကို အထမြောက်အောင် အကောင်အထည်ဖော်ရန်မှာ လက်တွေ့ တွင် အလွန်တရားခက်ခဲပေသည်။ ပန်းတိုင်တစ်ရပ်ကိုရရှိလို၍ ဆက်စပ်နေသော ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းတာဝန်များ အများအပြားကို တစ်ပါတည်းဆောင်ရွက်နေရသည့်

အဖြစ်သို့ ‘အကျယ်ချဲ့ပြောင်းလဲသွားခြင်း’သည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများတွင် ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိတတ်သည်။ ဥပမာ ရွေးကောက်ပွဲများ ပြန်လည်ကျင်းပရန် လိုအပ်သောကြောင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် သန်းခေါင်စာရင်း၊ မဲဆန္ဒနယ်သတ်မှတ်ချက်များ ရေးဆွဲချမှတ်ခြင်းနှင့် အခြားသော နည်းပညာဆိုင်ရာလိုအပ်ချက်များကိုပါ ပြန်လည်လုပ်ဆောင်ရခြင်းမျိုး ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

ထို့အပြင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည် အပြန်အလှန်ဆက်နွှယ်နေသောကြောင့် အသွင်ကူးပြောင်းရာတွင် ယန္တရား၊ လုပ်ငန်းစဉ်၊ ရုံး သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းကဲ့သို့သော ‘အင်္ဂါရပ်များ’ ပိုမိုများပြားလေလေ အဆိုပါ ‘အင်္ဂါရပ်များ’ အချင်းချင်း ထိပ်တိုက်တွေ့ကာ ဖြေရှင်းမရခြင်း သို့မဟုတ် နှောင့်နှေးခြင်းကြောင့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိခိုက်နိုင်စေသည့်အန္တရာယ် ပိုမိုမြင့်မားလေလေဖြစ်သည်။ ‘ပေါင်းကူးတံတား’ကို ‘ဝန်ပိုမပိစေရန်’ လိုအပ်သော်လည်း စစ်မှန်သောပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို ဖော်ဆောင်လိုသည့်ဆန္ဒနှင့် ဟန်ချက်ညီစေရန် ထိန်းကျောင်းလုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးကာ သဘောတူချမှတ်ထားသည့် မည်သည့်စာရွက်စာတမ်းမဆိုသည် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် မူဘောင်ဖြစ်လာသောကြောင့် အစီအစဉ်စာရင်းတွင် မပါဝင်သည့် မည်သည့်ကိစ္စရပ်မဆိုကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းမပြုမီဘဲ အားလုံးအကျိုးဝင်ပါဝင်မှုကို ထိခိုက်စေခြင်း သို့မဟုတ် စစ်မှန်သောပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း ဖော်ဆောင်နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းကို လျော့ပါးစေခြင်းတို့ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

၅.၂။ အုပ်ချုပ်ရေးအလွှာလူတန်းစားသာ ဦးဆောင်လုပ်ဆောင်သော လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် လူထုပါဝင်ဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းစဉ်။ အုပ်ချုပ်သူများ၏ ထောက်ခံကူညီမှုကိုရရှိရန် အတွက် အခွင့်အလမ်းရသည်နှင့် အပြောင်းအလဲတစ်ရပ်ကို အတည်ပြုအကောင်အထည်ဖော်ရန် အလျင်အမြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် အချိန်ယူလုပ်ဆောင်ရသည့် ကျယ်ပြန့်သော ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်များမှတစ်ဆင့် လူမှုပဋိညာဉ်ကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန်

ကြိုးပမ်းခြင်းတို့အကြား အငြင်းပွားကွဲပြားမှုများရှိသည်။ De Groef ၏ လေ့လာချက်အရ ၁၉၉၄ ခုနှစ်မှစတင်၍ အားလုံးအကျုံးဝင်ပါဝင်မှုကို ရှေ့တန်းတင်လာကြပြီး ယခုအခါ၌ အသွင်ကူး ပြောင်းရာတွင် အချို့အဖွဲ့များအား ချန်လှပ်၍ဆောင်ရွက်ခြင်းထက် အားလုံး အကျုံးဝင်ပါဝင်၍ဆောင်ရွက်ခြင်းကို ပိုမိုဦးစားပေးကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။။^{၂၅}

၅.၃။ စစ်ဘက်ဦးဆောင်သော အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းနှင့် အရပ်ဘက်ဦးဆောင်သော အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း။ နိုင်ငံအများအပြားတွင် စစ်တပ်သည် နိုင်ငံရေးမှသီးခြားလွတ်လပ်သော ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများဖြစ်သည်။ ယခင်ရှိခဲ့သည့် ပိုနေမြဲကျားနေမြဲ အခြေအနေ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် အာဏာရအစိုးရဟောင်းနှင့် အချိတ်အဆက်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် အစိုးရဟောင်းအားဖြုတ်ချရာတွင် အဓိကကျသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း တို့ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ စစ်တပ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့သည်တည်ငြိမ်မှုကိုဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသောအင်အားစုဖြစ်ကြောင်း ယုတ္တိဆန်စွာအဆိုပြုငြင်းခုံနိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ စစ်တပ်သည် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရများတွင် အဓိကကျသည့် အခန်းကဏ္ဍ တစ်ခုမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်ကို တောင်းဆိုရယူလေ့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် စစ်ကောင်စီများသည် ၎င်းတို့၏ရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မြောက်ရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးများကို အလေးမထားဘဲ ချိုးဖောက်လေ့ရှိကြောင်း သမိုင်းကြောင်းတစ်လျှောက်တွေ့နိုင်သည်။ ထို့အပြင် စစ်တပ်များသည် တပ်သားစုဆောင်းရာတွင် တိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုးစု၊ နယ်မြေ သို့မဟုတ် ယုံကြည်မှုအပေါ်အခြေခံ၍ ခွဲခြားကာ ဦးစားပေးတတ်သည်။

အရေးပြဿနာအမျိုးအစားပေါ်မူတည်၍ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများသည် ထိရောက်စွာစီမံအုပ်ချုပ်ရန်လိုအပ်သည့် အခွင့်အာဏာကိုကျင့်သုံးရန်အတွက် အပြည့်အဝ ဖွဲ့စည်းအခြေကျမှုမရှိသေးခြင်း သို့မဟုတ် စနစ်တကျမရှိခြင်းမျိုး ဖြစ်ပွားနိုင်သည်။ စစ်ပွဲအလွန် သို့မဟုတ် အာဏာရှင်အလွန် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းတွင် ဤဖြစ်ရပ်မျိုး ပိုမိုဖြစ်ပွားလေ့ရှိပြီး ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာပြဿနာများ၊ လွှတ်တော်အတွင်းမှ ဖြေရှင်းမရသည့် ထိပ်တိုက်

တွေ့ဆုံမှု သို့မဟုတ် အလားတူကိစ္စရပ်များကြောင့် ဖြစ်ပွားသည့်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အရေး ပြဿနာများအလွန် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းတွင် ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထန်ပါးပါးသည်။ အရပ်ဘက် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် စစ်ဘက်အဖွဲ့များအကြား မဟာမိတ်ဖွဲ့ခြင်းသည်လည်း စီမံအုပ်ချုပ် မှုကိုရှုပ်ထွေးစေပြီး အာဏာချိန်ခွင်လျှာသည် တစ်ဘက်ဘက်သို့သာသွားကာ အချို့အဖွဲ့ များအား ချန်လှပ်ဖယ်ကြည့်ခြင်း ဖြစ်ပွားနိုင်သည့်အန္တရာယ်ကို ပေါ်ပေါက်စေသည်။ မာဒါဂက် စကာနိုင်ငံဖြစ်ရပ်၌ အတွေးအမြင်မတူသော ပါတီများအား ထိန်းကျောင်းညှိနှိုင်းပေးရာ တွင် နိုင်ငံတကာ၏ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုသည် ထိရောက်မှုရှိခဲ့သည်။ ကြားကာလအစီအမံ များသည် ကြာမြင့်စွာတည်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း အာဏာရယူထားသူသည် နောင်ကျင်းပသည့် ရွေးကောက်ပွဲများကိုလည်း အနိုင်ရရှိကာ အာဏာကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်စေရန် ပြင်ဆင်ကန့်သတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပွားကာ ‘ပြဿနာပေါ်ပေါက်စေနိုင်သည့်’ အလားအလာရှိသောကြောင့် ပေါ်ထွန်းလာမည့် နိုင်ငံရေး ညှိနှိုင်းသဘောတူညီချက်သည် ‘လမ်းစဉ်အပေါ်တည်မှီမှု’ ရှိခြင်း၊မရှိခြင်းကို အဆုံးအဖြတ် ပေးနိုင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရအဖွဲ့အတွင်း စစ်ဘက်နှင့် အရပ်ဘက်အကြား ဟန်ချက်ညီမှုသည် ရေရှည်တွင် ပိုမိုသိသာသောအပြောင်းအလဲကို ဖြစ်စေသည်။

၅.၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ် - နောက်သို့ပြန်လှည့် သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် တိုးတက်ရေးဝါဒနှင့်ညီသော ပိုနေမြဲကျားနေမြဲ အခြေအနေ အကြား ရွေးချယ်ခြင်း။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း အောင်မြင်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကိုဆောင်ရွက်ရန် အမြဲတစေမလိုအပ်ပေ။ အချို့သော အသွင် ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေး တွင် မည်သည့်အခန်းကဏ္ဍမျှ မပါဝင်သော်လည်း ယခင်အတိုင်း ဆက်လက်တည်မြဲစေရ မည်ဟု အတိအလင်းထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် လူမှုဆိုင်ရာပြဿနာ သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ချိုးဖောက်ခြင်းမရှိဘဲ ယခင်ရှိခဲ့သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဘောင်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိရန်ရည်ရွယ်၍ အသွင်ကူးပြောင်းသည့် ဖြစ်ရပ်များတွင်

ဤသို့ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာ လစ်ဘီးရီးယားနိုင်ငံ ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဘက်စုံသဘောတူညီချက် တွင် သဘောတူညီချက်သည် ယာယီဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အတွင်းရှိကြောင်း ထည့်သွင်းထားကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်အား ပြန်လည်ရေးဆွဲသတ်မှတ်ခြင်း ထက် ယခင်အတိုင်း ပြန်လည်ထားရှိရန်လိုအပ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ အချို့သော နိုင်ငံရေးပါတီလုပ်ဆောင်သူများက ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အကျိုးအမြတ်အတွက် ခွဲခြားမှု အခြေပြုနိုင်ငံရေးကို အားပေးမြှင့်တင်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တစ်ဖက်လှည့် အသုံးပြုနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် သတ်မှတ်လျာထား သည့်ကာလသည် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထိုသို့အသုံးပြုရန်အခွင့်အလမ်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ယခင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဘောင်သည် တရားမျှတမှုမရှိသည့် အခြားသောအခြေအနေ ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် ‘နီဒါန်းသစ်’ အဖြစ် အရေးပါသည့် သင်္ကေတတစ်ခုဖြစ်ကာ အထူးသဖြင့် တရားဝင်မှုမရှိသော အစိုးရက ရေးဆွဲ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် သို့မဟုတ် ၎င်းအားကျောထောက်နောက်ခံ ပြုပေးထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများကို လဲလှယ်အစားထိုးပြဋ္ဌာန်းသည့်ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် ပိုမိုတွေ့ရှိရသည်။ ထိုသို့သောဖြစ်ရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆောင်ရွက် ခြင်းသည် ဂုဏ်ယူဖွယ်ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့အပြင် အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌ အပြင်းအထန် ငြင်းခုံ ဆွေးနွေးရဆုံးဖြစ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများနှင့် အပြန်အလှန်ထိန်း ကျောင်းကြပ်မတ်မှုဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို ရေးဆွဲဖွင့်ဆိုချမှတ်ရန်အခွင့်အရေး တစ်ရပ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်း ဖြစ်ရပ်အများအပြားတွင် တွေ့ရှိရသည်။

၅.၅။ လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို မည်သည့်အချိန်တွင် မည်သို့ဆောင်ရွက် မည်နည်း။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ ကနဦးအစတွင် စစ်တပ်သည် သီးခြားလွတ်လပ်သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူအဖြစ်ဆောင်ရွက်ပါက ဖြစ်စဉ်တစ်လျှောက် အဆိုပါ ကဏ္ဍအတိုင်း ဆက်လက်ပါဝင်ရန်အလားအလာမြင့်မားသည်။ စစ်တပ်ကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ

ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာမှ နည်းပညာရှင်များက ရိုးရှင်းစွာ ‘ပြုပြင် ပြောင်းလဲ’နိုင်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ရှုမြင်ဆက်ဆံခြင်းမပြုဘဲ ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးရမည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူအဖြစ် ထိတွေ့ဆက်ဆံရန် လိုအပ် သည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆောင်ရွက်သည့် အမြန်နှုန်းနှင့် သဘောသဘာဝတို့ကို ဤ အရှိတရားအပေါ် အခြေခံ၍ ပုံဖော်သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်နိုင်သည်။ ကဖျက်ကယက်လုပ် ခြင်းကို လျော့ပါးစေရန်အလို့ငှာ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများအား အပြိုင်ထည့် သွင်းပါဝင်စေခြင်းကိုလည်း နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် မပျက်မကွက်ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ် သည်။²⁶ အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌ လက်နက်တပ်ဆင်ထားသည့် ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများကို နိုင်ငံတော်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများတွင်ပါဝင်စေရန် ရည်ရွယ်လေ့ရှိပြီး အင်စတီကျူး ရှင်းတစ်ရပ်တွင် အတူတကွပါဝင်စေခြင်းထက် အပြိုင်ဆောင်ရွက်ရသော အင်စတီကျူး ရှင်းများတွင် သီးခြားစီပါဝင်စေသည်။ ဤအပြိုင်အင်စတီကျူးရှင်းများသည် ပုဂ္ဂလဆိုင်ရာ သစ္စာထားရှိမှုများ၊ သိက္ခာမရှိရေးနီးမှုများ၊ လူမျိုးစု၊ မျိုးနွယ် သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားကွန် ရက်များအပေါ်အခြေခံ၍ အဖွဲ့လိုက်ဝိသေသလက္ခဏာနှင့် အချိတ်အဆက်များ၊ ကွန်ရက် များကို ပေါ်ပေါက်လာစေနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် စစ်တပ်ဟူသည့် အင်စတီကျူးရှင်း အတွင်း၌ ၎င်းတို့အား အထူးတိုက်ခိုက်ရေးတပ်ဖွဲ့ခွဲများအဖြစ် သီးခြားနေရာပေး ခန့်အပ် နိုင်သည်။ ၎င်းတို့အား ထည့်သွင်းပါဝင်စေခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် တန်ပြန်ထိခိုက်ခြင်း နှင့် အာဏာမျှခြေအား အလွန်လျင်မြန်စွာ ထိခိုက်ပြောင်းလဲစေခြင်းကို ရှောင်လွှဲရန်အတွက် ဖြည်းဖြည်းဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ပြီး စစ်တပ်၏အရေးပါမှုကဏ္ဍကို လျော့ချရန်နှင့် အရပ် သားအစိုးရ၏ ဒီမိုကရေစီနည်းကျ စီမံကွပ်ကဲမှုအောက် သွတ်သွင်းရန်ဖြစ်သည့် ရေရှည် ပန်းတိုင်နှင့် ဤသို့ဆောင်ရွက်မှုအကြားတွင် အနည်းငယ်ကွဲပြားငြင်းခုံမှုများ ရှိတတ် သည်။

၅.၆။ စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှုကို လက်ငင်းအကောင်အထည်ဖော်နိုင်အောင် ကူညီရန်နှင့် ထိခိုက်ခံစားရမှုများကို လျော့ပါးသက်သာစေရန် မည်သည့်အချိန်တွင် နိုင်ငံတကာရန်ပုံငွေ

များထူထောင်၍ ပိတ်ဆို့ဒဏ်ခတ်မှုများကို ရုပ်သိမ်းရမည်နည်း။ မည်သည့်အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မဆိုတွင် ဘဏ္ဍာငွေရင်းမြစ်ကို အရေးကြီးကိစ္စရပ်အဖြစ် ဆွေးနွေးဖြေရှင်းရန် လိုအပ်သော်လည်း နိုင်ငံတကာရန်ပုံငွေဖြင့်ဆောင်ရွက်ပါက ဩဇာလွှမ်းမိုးခံရမှုရှိပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆောင်ရွက်လိုသည့်ဆန္ဒမရှိသော အစိုးရတစ်ရပ်အား ထောက်ပံ့ကူညီရန်အတွက် အဆိုပါရန်ပုံငွေကို အသုံးမချသင့်ပေ။²⁷ ယုံကြည်လက်ခံဖွယ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို မြင်တွေ့ရခြင်းမရှိဘဲ ထောက်ပံ့ကူညီရန် အဆောတလျင်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သော်လည်း ထိခိုက်ယိုယွင်းနေသော စီးပွားရေးအခြေအနေကို ကပ်ဆိုက်သည်အထိ ဆက်လက်ဆိုးရွားစေပါကလည်း လူမှုဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲဖော်ဆောင်ရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုကို ထိရောက်မှုလျော့နည်းစေမည်ဖြစ်သည် (ယီမင်နိုင်ငံ၌ [GCC Initiative](#) ကျရှုံးခဲ့ခြင်းတွင် အရေးပါသောအချက်တစ်ချက်မှာ ဒုတိယဖော်ပြထားသည့် အချက်ဖြစ်သည်)။ ပိုမိုအသေးစိတ်သိရှိလိုပါက [Salmon ၂၀၂၀](#) ကို ရှုပါ။

၅.၇။ ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပသည့် ကာလ။ ကာလတို/ကာလရှည်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အန္တရာယ်ဖြစ်နိုင်ခြေများကို အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စီမံခန့်ခွဲရန် လိုအပ်သည်။ မိမိတို့အနေဖြင့် အနိုင်ရရှိမည်ဟု ထင်မြင်ယူဆသည့်အဖွဲ့က အလျင်အမြန် ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်ရန်ဆန္ဒရှိမည်ဖြစ်ပြီး အခြားအဖွဲ့က နှောင့်နှေးစေရန် ဆိုင်းငံ့ထားလိုမည်ဖြစ်သည်။ ကျင်းပမည့်ရွေးကောက်ပွဲများကို ထောက်ပံ့ကူညီရန်အတွက် ခိုင်ခိုင်မာမာ ရှေ့ဆက်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ဤရွေးကောက်ပွဲများသည် ‘လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော’ ရွေးကောက်ပွဲများဖြစ်စေရန်အတွက် စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းမှ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ရွေးချယ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဤအခြေအနေသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို ပိုမိုအချိန်ယူဖော်ဆောင်ရန်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကို ရွှေ့ဆိုင်းခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ခံမဟုတ်ဘဲ သမ္မတအာဏာကို ကျင့်သုံးပိုင်ခွင့်ရှိသူက ရွေးကောက်ပွဲများအားဆိုင်းငံ့သည့်ဆောင်ရွက်ချက်ကြောင့် ဒီမိုကရေစီကိုထိခိုက်စေခြင်းအကြား တိုက်ရိုက်အလဲအလှယ်လုပ်ရခြင်း ရှိနိုင်သည်။²⁸

၅.၈။ မြေယာဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး။ အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအစဉ်စာရင်းများတွင် မြေယာဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို နောက်ခံအခြေအနေအလိုက် ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ပဋိပက္ခအလွန်အခြေအနေတွင် မြေယာအခွင့်အရေးများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အများအားဖြင့် နေရပ်ပြန်လာသည့် နေရပ်စွန့်ခွာတိမ်းရှောင်သူများနှင့် ဒုက္ခသည်များပိုင်ဆိုင်သော မြေယာများကို ပြန်လည်တောင်းခံခြင်းအပေါ် အလေးထားဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာဖြစ်ရပ်မှာ ဘော့စ်နီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာမှ ဒေတန်ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ဖြစ်သည်။²⁹ တစ်ဘက်တွင်မူ ရေရှည်လုပ်ငန်းစဉ်များဆောင်ရွက်ပါက ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု၊ ဝယ်ယူ သို့မဟုတ် ငှားရမ်းထားသော်လည်း ဥပဒေကြောင်းအရ ရှင်းလင်းပြတ်သားမှုမရှိခဲ့သည့် နေရာများတွင် မူလကနေထိုင်ခဲ့ကြပြီး ပဋိပက္ခကြောင့် တိမ်းရှောင်ခဲ့ရသည့် နေရပ်စွန့်ခွာတိမ်းရှောင်သူများ၏ ပြန်လည်တင်ပြတောင်းခံမှုများ အစရှိသည့် အရေးပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်နိုင်သည်။ ဥပမာဖြစ်ရပ်မှာ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များမှ လက်ဘနွန်နိုင်ငံ၊ ဘေရွတ်ဖြစ်ရပ် ဖြစ်သည်။³⁰

၅.၉။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု။ တစ်ခါတရံတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း အာဏာရှင်အစိုးရ သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမှုအတွက် ဖိအားကြုံတွေ့ရနိုင်သည်။ PSRP ၏ အခြားပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုများအနက် အချို့တွင် အတိတ်ဖြစ်ရပ်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်သည့် နည်းလမ်းများအား ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ တာဝန်ခံမှုရှိစေခြင်းသည် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် မဖြစ်မနေလိုအပ်သော အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသည့် သို့မဟုတ် ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲသည့် စီမံထားရှိမှုများအပေါ်ထိခိုက်စေခြင်း ရှိနိုင်၊ မရှိနိုင်ကို အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုအစီအမံများတွင် ဆွေးနွေးထားသည်။ De Groof ၏ လေ့လာချက်အရ နိုင်ငံ၏ လတ်တလောဆုံးဖြတ်ဆောင်ရွက်မှုသည် ‘အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာတရားမျှတမှုသည် [...] [အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစိုးရ] ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်ပြီး ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်ဟူသော ခံယူယုံကြည်ချက်ကို အတည်ပြုပေးကြောင်း’ တွေ့ရှိရသည်။³¹

၅.၁၀။ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ။ အသွင်ကူးပြောင်းရာတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအရှိန်အဟုန်ကိုတန့်မသွားစေရန် စဉ်ဆက်မပြတ် ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်။ ‘ပူးတွဲ’ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး အဖွဲ့အစည်း၊ ကြားနေအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့အစည်း ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ပြန်လှန်သုံးသပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းကိုဆောင်ရွက်ပါ။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆောင်ရွက်ရာတွင် ကြားဝင်စေ့စပ်သူများနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများသည် ကြိုတင်မသိရှိနိုင်သော ဖြစ်တန်ခြေများစွာ ကြုံတွေ့နိုင်သည့် နိုင်ငံရေးဝန်းကျင်တွင် လှုပ်ရှားလုပ်ဆောင်နေရပြီး ဘက်စုံပါဝင်သော အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအမံများ၏ အားနည်းချက်တစ်ခုမှာ အရေးပြဿနာများ ပေါ်ပေါက်လာသည်နှင့် လက်ငင်းဖြေရှင်းနိုင်ရန်အတွက် အစီအမံများကို အဆောတလျင်အသုံးချခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း မဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ တောင့်တင်းခိုင်မာသော အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့အစည်းများရှိပါက ဤပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်ပေသည်။

၅.၁၁။ နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများ၏ အခန်းကဏ္ဍ။ နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူဖြစ်သည့် နိုင်ငံများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသတွင်းအဖွဲ့အစည်းများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံမဟုတ်သော ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများသည် ကြားကာလအစိုးရများနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစီအမံများ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ချမှတ်၍ တည်ငြိမ်စွာ လုပ်ငန်းလည်ပတ်နိုင်စေရန်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အဓိကကျသော အခန်းကဏ္ဍမှ မည်သို့ပါဝင်နေကြောင်း [Salmon \(၂၀၂၀\)](#) က ၎င်း၏အစီရင်ခံစာတွင် မီးမောင်းထိုးဖော်ပြထားသည်။ နိုင်ငံတကာအနေဖြင့် ထပ်ဆောင်းအရင်းအမြစ်များပေးအပ်၍ နိုင်ငံတွင်းမှ လှုပ်ရှားကြိုးပမ်းနေသူများကို အထောက်အကူပေးနိုင်သည်။ နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများ အများအားဖြင့် ပေးအပ်လေ့ရှိသောအထောက်အပံ့များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည် -

၅.၁၁.၁။ နိုင်ငံရေး အထောက်အပံ့။ နိုင်ငံတော်အစိုးရများ၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်စိုးမူ အင်္ဂါရပ်များအတွက် လိုအပ်သောအပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေး၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းမှု စနစ်ဖွဲ့စည်းပုံများကို အသုံးပြုခွင့်ရရှိရန်အတွက် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကာလ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ရှိသူများသည် အခြားနိုင်ငံများ၏ တရားဝင်နိုင်ငံရေးအထောက်အပံ့ကို လိုအပ်သည်။ တစ်ပြိုင်နက်တွင် နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများသည် စီးပွားရေးပိတ်ဆို့ခြင်းနှင့် စစ်ရေးအရေးယူခြင်းကဲ့သို့သော ယန္တရားများကို အသုံးပြု၍ တားမြစ်ပိတ်ပင်မှု ပြုလုပ်နိုင်သူများလည်းဖြစ်သည်။ ပိုမိုအသေးစိတ်သိရှိလိုပါက [Salmon ၂၀၂၀](#) ကို ရှုပါ။

၅.၁၁.၂။ နည်းပညာအထောက်အပံ့။ နိုင်ငံတော်အဆင့်စနစ်များ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကိုမြှင့်တင်ရန်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အသိပညာနှင့် ဖြစ်ရပ်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသုံးသပ်ချက်များကို ဝေမျှခြင်းဖြစ်သည်။ နည်းပညာအထောက်အပံ့ ပေးအပ်ရာတွင် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့်လည်း ပေးအပ်လေ့ရှိသည်။

၅.၁၁.၃။ ဘဏ္ဍာရေး အထောက်အပံ့။ နိုင်ငံတကာက ထောက်ပံ့ကူညီရာတွင် အများအားဖြင့် အဓိကပေးအပ်လေ့ရှိသော အထောက်အပံ့ဖြစ်ပြီး တရားဝင်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအထောက်အပံ့ (ODA) ဟု သုံးနှုန်းတင်ပြလေ့ရှိသည်။ နိုင်ငံတကာ၏ ဘဏ္ဍာရေးအထောက်အပံ့သည် စနစ်တကျဖြစ်သော အခြေအနေများရှိတတ်ပြီး ထိခိုက်ကြုံတွေ့မှုများကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် လျာထားလုံလောက်မှုရှိသော ကာလလတ် ဘဏ္ဍာရေးအထောက်အပံ့ကို အထူးသဖြင့် လိုအပ်လာလေ့ရှိသည်။ ပိုမိုအသေးစိတ်သိရှိလိုပါက [Salmon ၂၀၂၀](#) ကို ရှုပါ။

အောင်မြင်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံများတွင် ပါဝင်နေသည့် နိုင်ငံတကာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများကို [Salmon](#) က အကြံပြုထားသည်မှာ - (၁) ပြည်တွင်းမှလုပ်ဆောင်သူများက အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအပေါ် ‘ထိရောက်စွာ’ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ကြောင်းသေချာစေရန် အတည်ပြုရမည်၊ (၂) နိုင်ငံတကာ ညွှန်

ပေါင်းအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းကာ တည်ငြိမ်စွာလုပ်ငန်းလည်ပတ်နိုင်ရန် မပျက်မကွက်ဆောင်ရွက်ရမည်။ (၃) နိုင်ငံတကာ ထောက်ပံ့ကူညီမှုပေးအပ်ရာတွင် မပျက်မကွက် ထိရောက်စွာညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရမည်။ (၄) အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွင်းမှ မတူညီသော ‘လမ်းကြောင်းများ’ အတွက် အရင်းအမြစ်နှင့် ထောက်ပံ့ကူညီမှုကို ဦးစားပေးအဆင့်သတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် လိုအပ်သည်အတိုင်း ‘လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်သတ်မှတ်၍’ ဆောင်ရွက်ရမည်။³²

၆။ ပြဿနာကြုံတွေ့ရနိုင်သည့် အဓိကနယ်ပယ်များ

အသွင်ကူးပြောင်းမှုတိုင်းတွင် နိုင်ငံရေးယှဉ်ပြိုင်မှုပိုမိုပြင်းထန်ပြီး အချိန်ယူကာ စီမံခန့်ခွဲရသည့် နယ်ပယ်များပါဝင်လေ့ရှိသည်။ ကြားကာလအစီအမံများ ရေးဆွဲချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် အများအားဖြင့် အာဏာရယူနိုင်မှုနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေး အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ ယေဘုယျဖွဲ့စည်းပုံသဏ္ဍာန်အပေါ် အလေးပေးလေ့ရှိသည်။

၆.၁။ အုပ်ချုပ်ရေးရုံးများ၏သဏ္ဍာန် - အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးမှုအတွက် ရွေးချယ်စရာများ

အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် ကြားကာလ အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် ရွေးချယ်နိုင်သည့်နည်းလမ်း အများအပြားရှိသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်း အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူအများစုသည် အာဏာနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပိုင်ခွင့်ကို အုပ်ချုပ်ရေးအင်စတီကျူးရှင်းများအကြား ခွဲဝေကျင့်သုံးရန်ရွေးချယ်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာ သမ္မတသည် နိုင်ငံ့ဦးဆောင်သူ၊ ဝန်ကြီးချုပ်သည် အစိုးရအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်အဖြစ်တာဝန်ယူခြင်းဖြစ်သည်။ အကောင်းဘက်မှသုံးသပ်ပါက ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် စုပေါင်းသဘောတူညီမှုဖြင့် ချမှတ်ရမည်ဖြစ်ပြီး မည်သည့်အဖွဲ့ကမျှ တစ်ဖွဲ့သီးသန့်ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ သို့ရာတွင် လက်တွေ့၌ အများအားဖြင့်ကြုံတွေ့ရသည်မှာ အင်စတီကျူးရှင်းများအကြား ထိပ်တိုက်တွေ့ကာ ဖြေရှင်းမရသည့်အခြေအနေမျိုး ပေါ်ပေါက်လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဤသို့သောအခြေအနေများကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်မည့် ယန္တရားတစ်ရပ်ကို ထည့်သွင်းပါဝင်စေရန်အရေးကြီးပြီး အကောင်းဆုံးမှာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူမဟုတ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းများကို ကြားဝင်ဆုံးဖြတ်စေခြင်းဖြစ်သည့်တိုင် လက်တွေ့တွင်မူ အဆိုပါအင်စတီကျူးရှင်းများအနေဖြင့်လည်း နိုင်ငံရေးအားသာမှုကိုရယူရန် ကြိုးပမ်းနိုင်သည်။

အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွင်းမှ ရာထူးလုပ်ပိုင်ခွင့်များအတွက် ယှဉ်ပြိုင်နေရာယူလိုမှု များ အမြဲတစေနီးပါး ရှိမည်ဖြစ်ပြီး သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ ရယူသုံးစွဲပိုင်ခွင့် အပါအဝင် အကျိုးအမြတ်များရယူပိုင်ခွင့်အပေါ် အခြေခံ၍ ပေါ်ပေါက်လာလေ့ရှိသည်။

၆.၁.၁။ သမ္မတစနစ်များ - အင်အားအတောင့်တင်းဆုံးအဖွဲ့ (အများအားဖြင့် အာဏာရရှိထားသည့်အဖွဲ့) ၏ ခေါင်းဆောင်က သမ္မတအဖြစ်တာဝန်ယူပြီး အတိုက်အခံအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်ကို ဒု-သမ္မတအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ တောင်ဆူဒန်နိုင်ငံ၌ ဆဲလ်ဗာ ဒီယာ နှင့် ရက်ခ် မချာ တို့အကြားဆွေးနွေးသဘောတူခဲ့သော အစီအမံတွင် ဤသို့ပင်ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း ထည့်သွင်းပါဝင်စေရမည့်အဖွဲ့များ များပြားနေပါက ဒု-သမ္မတကို ပုံမှန်အားဖြင့် တစ်ဦးထက်ပို၍ ခန့်အပ်ထားလေ့ရှိသည်။ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံတွင် ၂၀၀၂ ခုနှစ် ပရီတိုရီးယား သဘောတူညီချက်၌ အဓိကလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့လျှင် ဒု-သမ္မတတစ်ဦးစီဖြင့် စုစုပေါင်း ဒု-သမ္မတ လေးဦးကို ခန့်အပ်ထားသည်။

ဖက်ဒရယ်သမ္မတနိုင်ငံတွင် သမ္မတများကို ကွဲပြားသည့်ဒေသများမှ အလှည့်ကျရွေးကောက်ခန့်အပ်သည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးနိုင်သည်။ ၁၉၉၉ ခုနှစ် ကိုမိုရစ်ရီ d'Antananarivo သဘောတူညီချက်တွင် သမ္မတရာထူးအတွက် အဓိကကျွန်းကြီးသုံးခုက သုံးနှစ်တစ်ကြိမ် အလှည့်ကျ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင် လက်ဘနွန်နိုင်ငံ၏ ဘာသာရေးရောယှက်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တွင်မူ အဓိကဘာသာရေးဂိုဏ်းကြီးသုံးခုကိုဗဟိုပြု၍သမ္မတအဖြစ် မာရိုနိုက်ခရစ်ယာန်၊ ပါလီမန်ပြောရေးဆိုခွင့် ရှိသူအဖြစ် ရှိယာမွတ်ဆလင်၊ ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ဆူနီမွတ်ဆလင်က တာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။

၆.၁.၂။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်များ - အင်အားအတောင့်တင်းဆုံးအဖွဲ့က နိုင်ငံဦးဆောင် (သမ္မတ) အဖြစ်တာဝန်ယူပြီး အတိုက်အခံအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်ကို အစိုးရအဖွဲ့ခေါင်းဆောင် (ဝန်ကြီးချုပ်) အဖြစ်ခန့်အပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့ကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက်

သဘောတူညီမှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းအတည်ပြုရသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံမှ ၁၉၉၃ ခုနှစ် အစွ
လာမာဘဒ် သဘောတူညီချက်နှင့် ဗဟိုအာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံမှ လစ်ဘရာဗီး သဘောတူ
ညီချက် (၂၀၁၃ ခုနှစ်) တို့တွင် ဤသို့ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

အစိုးရအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်က ဝန်ကြီးချုပ်ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကို နှစ်ဦး
နှစ်ဖက်သဘောတူညီမှုဖြင့် ဖွဲ့စည်းအတည်ပြုသည်။ ဤသို့သော အစီအမံများ၏ ထိရောက်
မှုအတိုင်းအတာသည် အခြေအနေရှိ အာဏာဟန်ချက်အပေါ် မူတည်သည်။ ဗဟိုအာဖဂန်
သမ္မတနိုင်ငံမှ အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်ပဋိညာဉ်စာတမ်း (၂၀၁၃) သည်
ယခင်သဘောတူညီချက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက သမ္မတ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြင့် ဗဟိုချုပ်
ကိုင်မှုရှိသော်လည်း နောင်တစ်နှစ်အကြာ သမ္မတကိုဖြုတ်ချသည့်အခါ အသုံးချနိုင်ခဲ့သည့်
ထိန်းကျောင်းကြပ်မတ်မှု ယန္တရားအချို့လည်း ပါဝင်သည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင် ယခင်
အာဏာရထားသည့်အဖွဲ့က အာဏာအားပြိုင်မှုနှင့် ကြုံတွေ့လာရသောအခါ အတိုက်အခံ
အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးကို အစိုးရအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရန် ဖိအားပေးခံရနိုင်ပြီး
Cote d'Ivoire ရှိ ၂၀၀၃ ခုနှစ် လီနက်စ်-မာကူးစ် သဘောတူညီချက်တွင် ဤသို့ဖြစ်ရပ်ကို
တွေ့နိုင်သည်။

၆.၁.၃။ အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီများသည် -

- ▶ သမ္မတစနစ်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ် နှစ်မျိုးစလုံးတွင် ရှိနိုင်သည်။
- ▶ အများအားဖြင့် အဖွဲ့ဝင် ၃ ဦးမှ ၉ ဦးအထိရှိတတ်ပြီး ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌ၊ ဒု-ဥက္ကဋ္ဌနှင့်
ကောင်စီဝင်များ ပါဝင်သည်။

သမ္မတကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင်အရေအတွက်သည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အနေဖြင့်ဆုံးဖြတ်
ချက်ချမှတ်ရာတွင် စုပေါင်းသဘောတူညီမှုရှိစေရန် ရည်ရွယ်သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။
သို့ရာတွင် အဖွဲ့ဝင်ဦးရေ မည်မျှပါဝင်သင့်သည်၊ အာဏာကို မည်သို့ခွဲဝေသင့်သည်နှင့်
စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများ မကြာခဏကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။

လစ်ဘီးရီးယား (၁၉၉၁-၁၉၉၆ ခုနှစ်) - နိုင်ငံတော်ကောင်စီ (သမ္မတကောင်စီ) တွင် ကနဦး၌ အဖွဲ့ဝင်ငါးဦးပါဝင်ပြီး (မည်သည့်အဖွဲ့ကမျှ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ်ခြင်း မပြုနိုင်ဘဲ) အချင်းအချင်းအပြန်အလှန်လိုအပ်မှုထားရှိစေကာ အစုအဖွဲ့များအသီးသီးအကြား တန်းတူညီသည့် အာဏာဟန်ချက်ကို ဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းရန် ခက်ခဲစွာကြိုးပမ်းခဲ့ရသည်။ ဆက်လက်ချမှတ်သည့် သဘောတူညီချက်များတွင်မူ ကောင်စီကိုပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့များကို လိုက်လျောညီထွေ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံး ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် အာဏာဟန်ချက်ထိန်းသိမ်းပြီး လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအကြား အဆုံးအဖြတ်မဲပေးရန်အတွက် ကောင်စီကိုလူပုဂ္ဂိုလ်ခြောက်ဦးနှင့် ကြားနေ (လက်နက်မတပ်ဆင်ထားသည့်) ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ချဲ့ထွင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။³³ ဤနောက်ဆုံးဆောင်ရွက်သည့်နည်းလမ်းသည် အောင်မြင်မှုအရရှိဆုံးဖြစ်ခဲ့ပြီး ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် ငြိမ်းချမ်းစွာ အာဏာလွှဲပြောင်းနိုင်ခဲ့ကာ နောင် နှစ်နှစ်အကြာ၌ ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်စတင်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

လစ်ဗျား (၂၀၁၅ ခုနှစ်) - သမ္မတကောင်စီတွင် အဖွဲ့ဝင်ကိုးဦးပါဝင်ပြီး ပညာရပ်အခြေပြုအုပ်ချုပ်မှုကို ကိုင်စွဲထားသူများ၊ အဓိကအင်အားစုကြီးနှစ်ခုနှင့် ဆက်နွယ်နေသူများ ပါဝင်သည်။³⁴ ဤကောင်စီ၏တရားဝင်မှုအပေါ် မေးခွန်းထုတ်ခံခဲ့ရပြီး အရှေ့ပိုင်းအင်အားစုမှ အဖွဲ့ဝင်များသည် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် လာရောက်ခြင်းမရှိသည့်နောက် ယင်းတို့အား ကောင်စီမှထုတ်ပယ်ခဲ့သည်။ ကောင်စီကို လုံးဝဥသံ့ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် ၂၀၁၈ ခုနှစ် နှောင်းပိုင်းတွင် ဆန္ဒမဲမပြုခဲ့ကြမီအထိ ကောင်စီ၏ဖွဲ့စည်းပုံသဏ္ဍာန်သည် ပြဿနာကြုံတွေ့ရစေနိုင်သည့် အဓိကအချက်များအနက် တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။³⁵

မာဒါဂက်စကာ (၂၀၀၉ ခုနှစ်) - တရားဝင် သမ္မတကောင်စီမဟုတ်ဘဲ တစ်ဖွဲ့တည်းမှ တစ်ဖက်သတ် အစိုးရဖွဲ့စည်းရန် ကြိုးပမ်းမှုအပြီးတွင် သမ္မတရာထူးအပြင် ဒု-သမ္မတနှစ်ဦးကိုပါ ခန့်အပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအစီအမံကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ခြင်း မရှိပါ။

၆.၂။ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ရန်အတွက် စံသတ်မှတ်ချက်များ

ရွေးကောက်ပွဲတွင် မည်သို့သောပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခွင့်ရှိသည်ကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းအဖြစ် လက်ခံခြင်း/ချန်လှုပ်ခြင်းအတွက် စံသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် စည်းစနစ်မကျဘဲ ဆန္ဒရှိသည်အတိုင်း ဆောင်ရွက်နေသည်ဟု တစ်ခါတရံထင်မြင်ရနိုင်ပါသည်။ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို ကန့်သတ်ရန်အတွက် အသုံးပြုလေ့ရှိသော စံသတ်မှတ်ချက်များတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်သည် -

- ▶ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် လိုအပ်သည့်အချိန်ပမာဏ ပြည့်မီသည် အထိ နိုင်ငံအတွင်း နေထိုင်ခဲ့ခြင်း ရှိ၊ မရှိ
- ▶ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် ယခင်က အစိုးရရာထူးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ဖူးခြင်း ရှိ၊ မရှိ
- ▶ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် နိုင်ငံတွင်း၌မွေးဖွားခြင်း သို့မဟုတ် အခြားနိုင်ငံသားအဖြစ် ခံယူထားခြင်း ဟုတ်၊ မဟုတ်
- ▶ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် တရားမဝင်အဖွဲ့များနှင့် ပတ်သက်နှီးနွယ်မှု ရှိ၊ မရှိ
- ▶ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် ယခင်က ပြစ်မှုကျူးလွန်၍ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခံခဲ့ရခြင်း ရှိ၊ မရှိ (အဂတိလိုက်စားခြင်း/စစ်ရာဇဝတ်မှုများ)

ရွေးကောက်ပွဲပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခွင့်ကို ကန့်သတ်ရန်အလို့ငှာ ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်လောင်း၏ မိသားစုဝင် အရင်းအချာများပါ ဤစံသတ်မှတ်ချက်များကို ပြည့်မီရမည်ဟု ချဲ့ထွင်သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

၆.၃။ အစိုးရအဖွဲ့၏ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းထားသည့် ရုံးများနှင့် ရာထူး တာဝန်ခန့်အပ်ခြင်း

အစိုးရအဖွဲ့အတွင်း မည်သူက မည်သည့်ရာထူးတွင် ထမ်းဆောင်သင့်သည်ကို ပါဝင် သည့်အဖွဲ့များက ဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းမရှိပါက ဤလုပ်ငန်းစဉ်သည် လုံးလုံးလျားလျားရပ်တန့် သွားနိုင်သည်။ မယ်လ်ဂက်စီ (မာဒါဂက်စကာ) အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း (၂၀၀၉-၂၀၁၃ ခုနှစ်) ၏ သဘောတူညီချက်များတွင် အစိုးရအဖွဲ့ ရာထူးနေရာများလစ်လပ်နေပြီး အစိုးရအဖွဲ့အား တစ်ဖွဲ့တည်းမှ တစ်ဖက်သတ်ဖွဲ့စည်းချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများကြောင့် ပဋိပက္ခစက်ဝန်း သစ်ကို ထပ်မံဖြစ်ပွားစေခဲ့သည်။³⁶

ခြင်းချက်များရှိသော်လည်း အစိုးရအဖွဲ့တွင်း ရာထူးခန့်အပ်ရန် ခန့်အပ်ရေးယန္တရား များကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားသည့် သဘောတူညီချက်များလည်း အနည်းငယ်ရှိခဲ့သည် (ဥပမာ - ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့၊ တောင်ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံအတွင်း ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်းဆိုင်ရာ ပြန်လည်မွမ်းမံထားသော သဘောတူညီချက်³⁷)။

၆.၄။ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ကို ချဲ့ထွင်ခြင်း

ဥပဒေပြုရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးခြင်းထက် ပုံမှန်အားဖြင့် အရေးပါမှုလျော့နည်းသော်လည်း ပြဿနာကြုံတွေ့ရ နိုင်သော အချက်ပင်ဖြစ်သည် (ဇယား ၃ ကို ကြည့်ပါ)။ တစ်ခါတရံတွင် နိုင်ငံတော်အင်စတီ ကျူးရှင်းများပြုလုပ်ပျက်စီးမှုကြောင့် ထိခိုက်ခြင်းနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းအတွက် ကာလ သတ်မှတ်ရာတွင် ကာလတိုကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ခြင်းကြောင့် ဥပဒေပြုရေးအတွက် မည် သည့်အချက်ကိုမျှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမရှိဘဲ အဆိုပါကိစ္စရပ်တစ်ခုလုံးကို ချန်လှပ် ထားခဲ့ခြင်းမျိုး ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ဥပဒေပြုရေးအတွက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါက အဓိကအားဖြင့် အချက်လေးချက် ပါဝင်လေ့ရှိသည်³⁸ -

- (၁) အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းမတိုင်မီကာလ၌ ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ယခင်အတိုင်း သို့မဟုတ် အနည်းငယ်သောပြင်ဆင်မှုဖြင့် ဆက်လက်၍အသက်ဝင်တည်မြဲနေသည်။³⁹
- (၂) ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ကွဲပြားစုံလင်မှုကို ဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်သည့် ရွေးချယ်ဆုံးဖြတ်ရေးယန္တရားကိုအသုံးပြုကာ ဥပဒေပြုရေးအတွက် ခန့်အပ်တာဝန်ပေးသည်။⁴⁰
- (၃) ရွေးကောက်ထားသည့် အခြားသောအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ကို ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ပြောင်းလဲခန့်အပ်သည်။ ဥပမာ ရွေးကောက်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့ကို ယာယီလွှတ်တော်ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့အဖြစ် ပြောင်းလဲတာဝန်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။⁴¹
- (၄) အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။⁴²

အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ နောက်ခံအခြေအနေများအပေါ်မူတည်၍ ဤအချက်များကို ပြောင်းလဲခြင်း၊ ရောနှောအသုံးချခြင်းများ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

ဇယား ၃ - လစ်ဘီးရီးယားနိုင်ငံ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု၊ ၁၉၈၉ - ၂၀၀၃

လစ်ဘီးရီးယားနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ညီလာခံမှ အပြီးသတ်ကြေညာချက်၊ ၁၉၉၁ ခုနှစ်	ကိုတိုနို သဘောတူညီချက်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်	အကိုစွမ်ဘို သဘောတူညီချက်၊ ၁၉၉၄ ခုနှစ်	ဘက်စုံ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ်
<ul style="list-style-type: none"> • ကောင်တီ ၁၃ ခု အတွက် ရာထူးနေရာ ၂၆ ခု (ဘာင ညီလာခံမှ တစ်ဝက်နှင့် မွန်ရိုးဗီးယား ညီလာခံမှ တစ်ဝက်) • နိုင်ငံရေးပါတီ ၆ ခု အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၂ ခု • NPFL အတွက် ရာထူးနေရာ ၆ ခု • သီးခြားလွတ်လပ်သော အမျိုးသားလစ်ဘီးရီးယားမျိုးချစ်တပ်ဦး (INPFL) အတွက် ရာထူးနေရာ ၅ ခု • စိတ်ဝင်စား ပါဝင်လိုသည့်အဖွဲ့များအတွက် ရာထူးနေရာ ၇ ခု 	<ul style="list-style-type: none"> • (ECOWAS ၏ ထောက်ပံ့မှုရရှိထားသော) ကြားကာလ အမျိုးသား ညီညွတ်ရေး အစိုးရအတွက် ရာထူးနေရာ ၁၃ ခု • NPFL အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၃ ခု • ULIMO အတွက် ရာထူးနေရာ ၉ ခု 	<ul style="list-style-type: none"> • (ECOWAS ၏ ထောက်ပံ့မှု ရရှိထားသော) ကြားကာလ အမျိုးသားညီညွတ်ရေး အစိုးရအတွက် ရာထူးနေရာ ၁၃ ခု • NPFL အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၃ ခု • ULIMO အတွက် ရာထူးနေရာ ၉ ခု • ထင်ပေါ်သည့် လစ်ဘီးရီးယား နိုင်ငံသားများ အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၃ ခု (ပြည်ထဲရေး ဝန်ကြီးဌာနက ကောင်တီတစ်ခုလျှင် တစ်ဦးကျ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်) 	<ul style="list-style-type: none"> • ကောင်တီ ၁၅ ခု အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၅ ခု • လစ်ဘီးရီးယား အစိုးရ အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၂ ခု (တေလာ) • လစ်ဘီးရီးယားနိုင်ငံတွင်းမှ ဒီမိုကရေစီလှုပ်ရှားမှု (MODEL) အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၂ ခု • ရင်ကြားစေ့ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီအတွက် လစ်ဘီးရီးယား ညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ (LURD) အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၂ ခု • နိုင်ငံရေးပါတီများ အတွက် ရာထူးနေရာ ၁၈ ခု • လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် စိတ်ဝင်စား ပါဝင်လိုသည့်အဖွဲ့များအတွက် ရာထူးနေရာ ၇ ခု

၆.၅။ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်း

အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ဖြေရှင်းမရသည့် ထိပ်တိုက် တွေ့ဆုံမှုများကို ပုံမှန်ပင် ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည်။ အချို့သောအသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများတွင် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများနှင့် ဖြေရှင်းမရသော ထိပ်တိုက် တွေ့ဆုံမှုများအား ရှောင်လွှဲရန်အတွက် အခြားနည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထား သည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်၊ အထူးသဖြင့် အစိုးရဖွဲ့စည်းခြင်းကဲ့သို့ မူလကာလသတ်မှတ်ချက်ထက် ကျော်လွန်သက်တမ်းတိုးဆောင်ရွက်ရန်(အပိုဒ် ၄.၂ ကိုရှု) လိုအပ်နိုင်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုယန္တရားများကို ထည့်သွင်းပေါင်းစည်းဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကြားကာလအစီအမံ များအား လိုက်လျောညီထွေပြောင်းလဲပြင်ဆင်သောစီမံခန့်ခွဲမှုဖြင့် ကိုင်တွယ်ခြင်း၏အဓိက သော့ချက်ဖြစ်သည်။⁴³ ဆီရာလီယွန်မှ Lome သဘောတူညီချက်⁴⁴ ၏ ပုဒ်မ ၆ တွင် ငြိမ်းချမ်း ရေး ခိုင်မာစွာတည်ဆောက်ရေးကော်မရှင်ကို ကော်မရှင်ခွဲ ၉ ခု (ဥပမာ ပူးတွဲ စောင့်ကြည့် လေ့လာရေးကော်မရှင်) ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပိုင်ခွင့်ရှိကြောင်း ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင်း မှ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းရမည်ဖြစ်ကာ အစိုးရကတစ်ဦး၊ ညီညွတ်သော တော် လှန်ရေးတပ်ဦး (RUF/SL) က တစ်ဦး ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရမည်ဖြစ်သည်။⁴⁵

အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းကိုအသုံးပြု၍ ဖြေရှင်းမရသည့် ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုများကို ရှောင်လွှဲရန်ကြိုးပမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် လစ်ဘီးရီးယား နိုင်ငံတော်ကောင်စီဖြစ်ရပ်ဥပမာတွင် မြင်တွေ့ရသည့်အတိုင်း ဤသို့ဆောင် ရွက်မည်ဆိုပါက ပဋိပက္ခတွင်ပါဝင်သည့် အဖွဲ့များအနေဖြင့် ရှုပ်ထွေးသည့် နိုင်ငံရေးအရ ‘ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံရပ်တန့်မှုကို သိမြင်နားလည်’ကာ အဖွဲ့အချင်းချင်းတန်းတူညီ၍ ‘အရပ် သား’ ဖျန်ဖြေဆုံးဖြတ်သူ၏ အပြီးသတ်အဆုံးအဖြတ်ကို လက်ခံလိုက်နာရမည့် အင်စတီ

ကျူးရှင်းတစ်ရပ်ကို ဒီဇိုင်းဆွဲချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းရနိုင်သည်။ လစ်ဘီးရီးယား ဖြစ်ရပ်ဥပမာ တွင် ဖျန်ဖြေဆုံးဖြတ်သည့် အရပ်သားသည် ပညာရေးအသိုင်းအဝန်း/လူမှုအဖွဲ့အစည်းမှ ဖြစ်ပြီး ဝီလ်တန်စန်ကာဂိုလိုနှင့် ရှယ်ပယ်ရီတို့ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဤဟန်ချက်မျှခြေများ သည် အချိန်ကာလ၏ တိုက်စားမှုဒဏ်ကို ခံနိုင်ရည်နည်းပါးပြီး ကာလကြာမြင့်စွာ အသက် ဝင်တည်တံ့နေမည် မဟုတ်ပေ။

အခြားသော အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည် -

- ▶ သမ္မတနှင့် အစိုးရအဖွဲ့၏ ပူးတွဲအစည်းအဝေးတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း⁴⁶
- ▶ (သမ္မတကောင်စီ၏) ဒု-ဥက္ကဋ္ဌထံ တာဝန်လွှဲပြောင်းပေးကာ ၎င်းချမှတ်သည့်ဆုံးဖြတ် ချက်အတိုင်း လိုက်နာခြင်း⁴⁷
- ▶ အဆင့်မြင့်တရားရုံး (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံး/ တရားလွှတ်တော်ချုပ်) ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လိုက်နာခြင်း⁴⁸
- ▶ အချို့သောရုံးများ⁴⁹ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့မှ အနိမ့်ဆုံးလိုအပ်သော အဖွဲ့ဝင် ဦးရေပမာဏ (၂၅%) က တောင်းဆိုပါကလည်း အဆင့်မြင့်တရားရုံးများကို ပါဝင်စေ နိုင်သည်⁵⁰
- ▶ ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့က ကြားဝင်စေ့စပ်ခြင်း⁵¹
- ▶ ဖြစ်နိုင်ပါက ကုလသမဂ္ဂကဲ့သို့သော⁵² ကြားနေဖျန်ဖြေဆုံးဖြတ်သူနှင့်တွဲဖက်၍ အကြီး အကဲနှင့် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များ⁵³ ကောင်စီ သို့မဟုတ် ပူးတွဲကော်မတီ ကဲ့သို့ သော အထူးကော်မရှင်များ ဖွဲ့စည်းခြင်း
- ▶ သမ္မတရုံးကဲ့သို့သော ရုံးတစ်ရုံး၏ အဆုံးအဖြတ်ကို အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်အဖြစ် ခံယူခြင်း⁵⁴

၆.၆။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု

အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ၊ အထူးသဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် စစ်အာဏာသိမ်းခြင်းအလွန်တွင် ဖြစ်စဉ်၏တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ဆောင်ရွက် ခဲ့သည့် လုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် ဥပဒေအရတန်ပြန်အရေးယူခံရနိုင်မှုကို တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့က စိုးရွံ့နေသည့်အခြေအနေ၌ ချမှတ်ဆောင်ရွက်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာအစီအမံ များတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို ပုံမှန်အားဖြင့်ထည့်သွင်းဖော်ပြထားလေ့ရှိသည်။ အသွင် ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အစီအမံများ၏ ၂၄ ရာခိုင်နှုန်းတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် စပ်လျဉ်း သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဆိုင်ရာ အစီအမံများကျရှုံးသွားပါက ဤပြဿနာသည် ပိုမိုအရေးကြီးလာပြီး အထူးသဖြင့် မည်သည့်ရုံးထံ၌ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးအပ်နိုင်သည့် အခွင့်အာဏာရှိသနည်းဟူသော မေးခွန်းနှင့်ဆက်စပ်နေသည် (ဤမေးခွန်း၏အဖြေကို ထောက်ရှု၍ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ကို ယေဘုယျအားဖြင့် မည်သူကပိုမိုချုပ်ကိုင်ထားကြောင်း သိမြင်နိုင်သည်)။ အတိတ် ကာလတွင် ဖိနှိပ်ခွဲမှုများကို ဖြေရှင်းခြင်းသာမက အစိုးရအား ဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် အာဏာရှင်အစိုးရက ပြစ်ဒဏ်ကျူးလွန်သူအဖြစ် သတ်မှတ် တံဆိပ်ကပ်ထားသူများကို ‘ပြစ်ဒဏ်ကျူးလွန်ခဲ့သူမဟုတ်ကြောင်း’ ပြန်လည်ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုပါလုပ်ဆောင်လိုသည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု အစီ အမံများသည် အသွင်ကူးပြောင်းရာ၌ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည့် အရေးပြဿနာတစ်ရပ် ဖြစ်လာလေ့ရှိသည်။⁵⁵

နိဂုံး - အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းကို အဆုံးသတ်ရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် အခက်အခဲများ

အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ပြီး အချိန်ကာလတစ်ခုအကြာတွင် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပပြီးစီးပြီးနောက် အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသည် တရားဝင် ‘အဆုံးသတ်’သည်။ ဤသို့ အဆုံးသတ်ရန်အတွက် အချို့သောအချက်များပြည့်စုံရန် လိုအပ်သည် -

- ▶ တည်ငြိမ်သော ကြားကာလစီမံအုပ်ချုပ်မှု အစီအမံရှိခြင်း
- ▶ ယုံကြည်လက်ခံဖွယ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ▶ အဓိက နိုင်ငံရေးအင်အားစုများအားလုံး၏ ပူးတွဲကတိကဝတ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း။

ဤအချက်များအနက် တစ်ချက်ချက်ချို့ယွင်းနေပါက အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသည် အဆုံးမသတ်နိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ပွားဘဲ အဆုံးမသတ်နိုင်ခြင်းတို့ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

သို့ရာတွင် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပသည့်အဆင့်ကို အောင်မြင်စွာ ဖြတ်ကျော်ပြီးပါကလည်း အသွင်ကူးပြောင်းခြင်း၏ အဆုံးသတ်ဟု မသတ်မှတ်ဘဲ နောင်တွင်ရေရှည်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်လာမည့် ဖြည်းညင်းသော ဒီမိုကရေစီနည်းကျ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဖြစ်စဉ်၏ နိဒါန်းအဖြစ် ရှုမြင်နိုင်သည်။

နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းက လျစ်လျူရှုချန်လှပ်ခံရလေ့ရှိသည့် အပြီးသတ် အဓိကညှိနှိုင်းချက်အပေးအယူတစ်ခုမှာ ကွဲပြားခြားနားမှု မြင့်မားနက်ရှိုင်းသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများတွင် ‘အဖွဲ့လိုက်’ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးသည့် ဖြေရှင်းနည်းကို အမြဲတမ်းအသုံးချရန် လိုအပ်ခြင်း ရှိ မရှိ ဟူသည့်ပြဿနာရပ်ဖြစ်ပြီး အဆိုပါလူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် ပြောင်းလဲလာသောအချိန်ကာလအလိုက် မတူကွဲပြားသောနိုင်ငံရေးဆိုင်ရာရွေးချယ်မှုများ ပြုလုပ်ရန်ဆန္ဒမရှိဘဲ ဒေသန္တရအဖွဲ့များအပေါ်သာ သစ္စာစောင့်သိ၍ ဆန္ဒမဲပေးလေ့ရှိကြသည်။

တစ်နည်းဆိုရသော် အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့များအကြား ‘သဘောတူထောက်ခံမှု’ကို ရယူရန်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပပြီးနောက်တွင် ငြိမ်းချမ်းစွာ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခြင်းကို ဆက်လက်ဖြစ်ထွန်းလာနိုင်စေရန်အတွက် မည်သို့သော နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုအမျိုးအစားကို လိုအပ်ပါသနည်း။ အစီအမံသစ်တစ်ရပ်ရပ်ကိုချမှတ်ပြီးပါက လူထု၏ မည်သို့သောထောက်ခံလိုက်နာမှုကို တည်ဆောက်ရယူနိုင်ပါသနည်း။

အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသည် မည်သည့်အခါမျှ အဆုံးမသတ်ပေ။ ထို့ကြောင့် အဖြေရရှိရန် မရေရာသော်လည်း ဤသို့သော ပို၍အချိန်ယူရကာ ထွေပြားခက်ခဲသည့် ဆွေးနွေးမှုများကို မည်သည့်အချိန်၌ မည်သို့ဆောင်ရွက်မည်ကို ကြိုတင်တွေးဆထားပါက အသုံးဝင်နိုင်ပေသည်။

အရင်းအမြစ်များ

ဖော်ပြခဲ့သော သဘောတူညီချက်များအားလုံးသည် PA-X Peace Agreements ဧဒေတာဘွဲ့စာ၊ ဗားရှင်း (၄)၊ နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်း (PSRP)၊ အီဒင်ဘာ့ဒ်တက္ကသိုလ်၊ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ www.peaceagreements.org မှ ဖြစ်ပါသည်။

အခြားဖတ်ရှုစရာများ

Barma, Naazneen H. *The Peacebuilding Puzzle: Political Order in Post-Conflict States* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2016).

Bell, Christine, and Robert Forster. ‘Constituting Transitions: Predicting Unpredictability’. In Emmanuel De Groof and Micha Weibusch (eds.), *International Law and Transitional Governance: Critical Perspectives* (London, UK: Routledge, 2020), pp. 33-57.

Bell, Christine, and Kimana Zulueta-Fülscher. ‘Sequencing Peace Agreements and Constitutions in Political Settlement Processes’, *International IDEA Policy Paper No. 13* (2016).

De Groof, Emmanuel. ‘The Need for ius in interregno: Why International law should focus more on domestic interim governance’, *EUI Working Papers Department of Law*, 2015/38 (2015), pp. 1-26.

De Groof, Emmanuel. ‘The Features of Transitional Governance Today’, PA-X Spotlight: Interim Governance Series, (Political Settlements Research Programme, 2019).

De Groof, Emmanuel, and Micha Weibusch (eds.). *International Law and Transitional Governance: Critical Perspectives* (London, UK: Routledge, 2020).

Fjelde, Hanne, and Julia Strasheim. 'Pre-designing democracy: institutional design of interim governments and democratization in 15 post-conflict societies', *Democratization* 21.2 (2014), pp. 335-358.

Forster, Robert. 'Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings', Sixth Edinburgh Dialogue on Post-Conflict Constitution Building (International IDEA, 2019).

Haysom, Nicholas and Sean Kane. 'The Transitional Bridge: A Challenge and Opportunity for Mediators'. In *Building Peace in 2013: Reflections and Experiences from the Oslo Forum Network*, Oslo Forum (Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue, 2013), pp. 15-19.

Grimm, Sonja, and Julia Leininger. 'Not all good things go together: conflicting objectives in democracy promotion', *Democratization* 19.3 (June 2012), pp.391-414.

Guttieri, Karen, and Jessica Piombo. *Interim Governments: Institutional Bridges to Peace and Democracy?* (Washington D.C.: United States Institute for Peace, 2007).

Jarstad, A. K. and Timothy D. Sisk. *Dilemmas of war-to-peace transitions: Theories and Concepts* (Cambridge, UK: Cambridge University Press 2008).

Papagianni, Katia. 'Political Transitions after Peace Agreements: The Importance of Consultative and Inclusive Political Processes', *Journal of Intervention and Statebuilding*, 3.1, (2009), pp. 47-63.

Papagianni, Katia. 'Power-sharing, transitional governments and the role of mediation', OSLO Forum Paper co-hosted by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs and the Centre for Humanitarian Dialogue (2008).

Salmon, Jago. 'Moving from Conflict: the Role of International Actors in Transition Management' (Political Settlement Research Programme, 2020).

Shain, Yossi, and Juan J. Linz (eds.). *Between States: Interim Governments in Democratic Transitions* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1995).

Strasheim, Julia. 'Interim Governments: Short-lived Institutions for Long-lasting Peace', *GIGA Focus* 9 (2014), pp. 1-8.

Strasheim, Julia. 'Interim Governments and the Stability of Peace'. Dissertation for a Doctorate in political science at the Ruprecht-Karls-Universität, Heidelberg (September 2016).

Weiss, Joshua. 'Trajectories Toward Peace: Mediator Sequencing Strategies in Intractable Communal Conflicts', *Negotiation Journal* (April 2003), pp. 109-115.

နောက်ဆက်တွဲ - နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်သော နောက်ဆက်တွဲအကြောင်းအရာများ

- 1 Robert Forster, 'Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings', (Sixth Edinburgh Dialogue on Post-Conflict Constitution Building, International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2019), p. 6 available at: <https://www.politicalsettlements.org/publications-database/interim-governance-arrangements-in-post-conflict-and-fragile-settings/> (based on Emmanuel De Groof and Micha Wiebusch, International Law and Transitional Governance: Critical Perspectives (Abingdon: Routledge, 2020) pp. 1-2.
- 2 Adapted from Yossi Shain and Juan J. Linz, eds., *Between States: Interim Governments in Democratic Transitions* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1995). Also, Julia Strasheim, 'Interim Governments: Short-Lived Institutes for Long-Lasting Peace', *GIGA Focus*, 9 (2014), available at: <https://www.giga-hamburg.de/en/publication/interimgovernments-short-lived-institutions-for-long-lasting-peace>
- 3 Claire Felter, 'Somaliland: The Horn of Africa's Breakaway State', *Council on Foreign Relations*, 1 February 2018, <https://www.cfr.org/backgrounder/somaliland-horn-africas-breakaway-state>
- 4 Forster, 'Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings'; Jago Salmon, 'Moving from Conflict: The Role of International Actors in Transition Management' (Political Settlement Research Programme, University of Edinburgh, 2020) <https://www.politicalsettlements.org/publications-database/moving-from-conflict-the-role-of-international-actors-in-transition-management/>

- 5 Christine Bell and Robert Forster, ‘Constituting transitions: Predicting unpredictability’ in Emmanuel De Groof and Micha Wiebusch (eds.), *International Law and Transitional Governance: Critical Perspectives* (Abingdon: Routledge, 2020), pp. 36–37
- 6 Findings based on analysis of 89 documents establishing negotiated transitional arrangements (including subsequent amending documents) identified on PA-X version 1 (2018), www.peaceagreements.eu
- 7 Technically the 1973 Bahraini Constitution was suspended.
- 8 De facto amendment because the United Kingdom has an unwritten constitution.
- 9 Yemen’s GCC Initiative (2011) is interestingly constituted by both executive order (Presidential Decree No. 24) and, arguably, by UN Security Council (UNSC) Resolution 2014. Similarly, Article 56 of the Libyan Political Agreement, signed December 17, 2015, calls for the UNSC to endorse the agreement.
- 10 Bell and Forster, ‘Constituting Transitions: Predicting Unpredictability’, *supra*.
- 11 Al Jazeera English, ‘Haftar: Libya’s UN-Backed Government’s Mandate Obsolete’, December 18, 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/haftar-libya-backed-government-mandate-obsolete-171218064242570.html>
- 12 Forster, ‘Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings’, p. 26.

13 Ibid.

14 Christine Bell and Robert Forster, ‘Constituting transitions: Predicting unpredictability’, supra.

15 Emmanuel De Groof, ‘The Features of Transitional Governance Today’ (Political Settlements Research Programme, University of Edinburgh, 2019), <https://www.politicalsettlements.org/publications-database/features-of-transitional-governance-today/>

16 Ibid.

17 Democratic Republic of Congo, “Sun City Agreement,” April 2, 2003, <https://www.peaceagreements.org/view/404/>

18 Christine Bell, Juline Beaujouan, Tim Epple, and Robert Wilson, ‘State responses to social unrest: Pathways out of crisis’, (Political Settlement Research Programme, 2021), <https://www.politicalsettlements.org/publications-database/state-responses-to-social-unrest-pathways-out-of-crisis/>

19 See the work of the Inclusive Peace led by Thania Paffenholz, <https://www.inclusivepeace.org/>

20 Such as Yemen, National Dialogue Conference Outcomes Document, 24 January 2013, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1400>

21 uch as the Somalia, ‘Declaration of National Commitment (Arta Declaration)’, May 5, 2000, <https://peaceagreements.org/masterdocument/1682>

22 See further Salmon, ‘Moving From Conflict’, supra.

- 23 Forster, 'Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings', supra; see also Guttieri and Piombo, Interim Governments: Institutional Bridges to Peace and Democracy? (Washington D.C.: United States Institute for Peace, 2007), <https://www.usip.org/publications/2007/12/interim-governments>
- 24 Forster, 'Interim Governance Arrangements in Post Conflict and Fragile Settings', supra.
- 25 De Groof 'The Features of Transitional Governance Today', pp. 27-33.
- 26 Strasheim, 'Interim Governments and the Stability of Peace', pp. 252-256.
- 27 Jago Salmon, 'Moving from Conflict' supra.
- 28 Underwood, Bisarya, and Zulueta-Fülscher, Interactions between Elections and Constitution- Building Processes in Fragile and Conflict-affected States (International IDEA/Political Settlements Research Programme, 2018), <https://www.politicalsettlements.org/publications- database/interactions-between-elections-and-constitution-building-processes-in-fragile- and-conflict-affected-states/>
- 29 See Annex 7 in Bosnia and Herzegovina, 'General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton Peace Agreement)', November 21, 1995, <https://www.peaceagreements.org/view/389/>
- 30 Aseel Sawalha, "Healing the Wounds of War": Placing the War-displaced in Post-war Beirut', in Jane Schneider and Ida Susser (eds.), Wounded Cities: Destruction and Reconstruction in a Globalised World (London: Bloomsbury Academic, 2003), pp. 271-290.

- 31 De Groof, 'The Features of Transitional Governance Today', p. 2.
- 32 Salmon, 'Moving From Conflict', pp. 31-38.
- 33 Liberia, 'Abuja Peace Agreement to Supplement the Cotonou and Akosombo Agreements as Subsequently Clarified by the Accra Agreement', 19 August 1995, <https://peaceagreements.org/masterdocument/194>; Liberia, 'Supplement to the Abuja Accord', 17 August 1996, <https://peaceagreements.org/masterdocument/551>
- 34 Libya, 'Libyan Political Agreement (Sukhairat Agreement)', 17 December 2015, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1370>
- 35 Libya, Point 1, 'Consultation Meeting for the Libyan Political Dialogue (Hammamet Agreement)', 24 January 2017, <https://www.peaceagreements.org/view/2011/>
- 36 Madagascar, 'Charte de La Transition', 9 August 2009, <https://www.peaceagreements.org/masterdocument/836>
- 37 South Sudan, 'Revitalised Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan', 2018, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/2112>
- 38 Bell and Forster, 'Constituting transitions: Predicting unpredictability', p. 42.
- 39 Somalia, 'Djibouti Agreement', 2008; Angola, 'Lusaka Protocol', 1994, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/825>
- 40 Afghanistan, 'Bonn Agreement', 2001, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/272>

- 41 Bosnia and Herzegovina, ‘Declaration Concerning the Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina (with Proposed Constitution of the Federation of Bosnia and Herzegovina Attached)’, 18 March 1994, <https://peaceagreements.org/masterdocument/1198>
- 42 Libya, ‘Constitutional Declaration’, 2011, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/728>
- 43 Forster, ‘Interim Governance Arrangements in Post-Conflict and Fragile Settings’, p. 26.
- 44 Sierra Leone, Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone, 1999, <https://staging.peaceagreements.org/viewmasterdocument/478>
- 45 For how peace and transition agreements provide for their own implementation more generally see: Molloy and Bell, 2019. How Peace Agreements Provide for Implementation (Political Settlements Research Programme, University of Edinburgh) <https://www.politicalsettlements.org/wp-content/uploads/2019/10/Implementation-Report-DIGITAL.pdf>
- 46 Afghanistan, ‘Islamabad Accord’, 1993, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/409>
- 47 Bosnia, ‘Vance-Owen Plan’, 1993, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/606>
- 48 Nepal, ‘Decisions of the Seven Party Alliance (SPA) – Maoist Summit Meeting’, 2006, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/87>;

- South Sudan, 'Agreement on Resolution of the Conflict', 2015, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1357>
- 49 Comoros, 'Agreement for Management of Interim Phase', 2010, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/801>
- 50 Burundi, 'Arusha Accord', 2001, <https://www.peaceagreements.org/view-masterdocument/1425>
- 51 DRC, 'Accord Politique pour la gestion consensuelle de la transition en République Démocratique du Congo', 2002, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/623>
- 52 Yemen, 'National Peace and Partnership Agreement', 2014, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/798>
- 53 Sierra Leone, 'Lomé Agreement', 1999, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/478>
- 54 Yemen, 'GCC Initiative', 2011, <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1401>
- 55 Louise Mallander. 'Amnesties and Inclusive Peace Settlements' (Political Settlements Research Programme, University of Edinburgh, 2018).

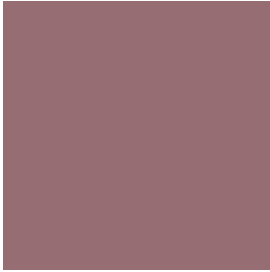
ကျွန်ုပ်တို့အကြောင်း

နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းသဘောတူညီမှုများဆိုင်ရာ သုတေသနစီမံကိန်း (PSRP) သည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်များကို ပို၍တည်ငြိမ်စွာ၊ နိုင်ငံရေးအလွှာမှ လူတန်းစားများ သာမက အကျိုးသက်ရောက်မှုခံရသူများ ပို၍စုံလင်စွာ ပါဝင်စေခြင်းဖြင့် မည်ကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်နိုင်ကြောင်းကို အဓိကထား လေ့လာသည်။ အထူးသဖြင့် ဤအစီအစဉ်သည် တည်ငြိမ်မှုနှင့် အလုံးစုံပါဝင်မှုအကြား ဆက်စပ်မှုကိုလေ့လာပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ဆောင်မှုနှင့် တရားမျှတမှုအကြား ဆက်စပ်မှုဟုလည်း နားလည်ကြ ပါသည်။

ဤအစီအစဉ်သည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်များနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကျယ်ပြန့်သော သုတေသနမေးခွန်း ၃ ခုကို စဉ်းစားဖြေရှင်းထားပါသည်။

- ၁။ မတူကွဲပြားသော နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်အမျိုးအစားများ မည်ကဲ့သို့ ထွက်ပေါ်လာသနည်း။ ၎င်းဖြေရှင်းချက်များကို မည်သည့်လုပ်ဆောင်သူများ၊ အင်အားစု ကျူးရှင်းများ၊ အရင်းအမြစ်များနှင့် ကျင့်ထုံးများက ဖော်ဆောင်ပေးသနည်း။
- ၂။ ကျား/မပေါင်းစုံပါဝင်မှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ သက်ရောက်မှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအင်စတီကျူးရှင်းများအပါအဝင် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်များ တိုးတက်လာစေရန် ပြည်တွင်းကမကထများက မည်ကဲ့သို့ဆောင်ရွက်နိုင်သနည်း။
- ၃။ နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများသည် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်များကို မည်သည့် ကြားဝင်စေ့စပ်မှုများနှင့် မည်ကဲ့သို့ ပြောင်းလဲစေနိုင်သနည်း။

အိဒင်ဘာဒ်တက္ကသိုလ်သည် ဦးစီးဆောင်ရွက်သော အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ PSRP ၏ မိတ်ဖက်အဖွဲ့ဝင်များတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်းဆိုင်ရာ ဩစတြီးယန်း လေ့လာမှုစင်တာ (ASPR)၊ စေ့စပ်ငြိမ်းချမ်းရေးအရင်းအမြစ်များ (CR) International IDEA၊ လုံခြုံရေးလေ့လာမှုဆိုင်ရာ အင်စတီကျူး (ISS)၊ Rift Valley အင်စတီကျူး (RVI) နှင့် အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတမှုအင်စတီကျူး (TJI ၊ Ulster တက္ကသိုလ်) တို့ ပါဝင်သည်။

Political Settlements Research Programme | @PolSettlements | PoliticalSettlements@ed.ac.uk
University of Edinburgh | School of Law | Old College | South Bridge | EH8 9YL
PSRP ကို Foreign, Commonwealth and Development Office (FCDO)၊ UK မှ ဖွဲ့စည်းကူညီသည်။